

บทที่ 4

บทบาททางการเมืองของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ในการศึกษารูปแบบการใช้อำนาจทางการเมืองของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณนั้น ผู้วิจัยจะขอวิเคราะห์บทบาทความเป็นผู้นำเรื่องรูปแบบการใช้อำนาจทางการเมืองของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ โดยศึกษาผลงานการบริหารของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในขณะที่ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี ในช่วง พ.ศ.2531-2533 ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในเรื่องดังต่อไปนี้คือ

1. บทบาทของรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
2. การดำเนินงานบริหารพัฒนาประเทศ
3. การดำเนินการทางการเมืองของพรรคการเมืองฝ่ายค้าน
4. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ
5. การพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย
6. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารพัฒนาประเทศ
7. การแก้ปัญหาและการรักษาอำนาจ
8. ความล้มเหลวในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย

บทบาทของรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ¹ ได้รับโปรดเกล้าแต่งตั้ง² ให้เป็นนายกรัฐมนตรี ภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ซึ่งมีพรรคการเมืองต่างๆ ได้รับเลือกตั้งครั้งนี้ คือ พรรคชาติไทย ได้รับเลือกตั้ง 87 คน พรรคกิจสังคม 54 คน พรรค

¹พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้รับการเลือกตั้งมาทั้งหมด จำนวน 5 ครั้ง คือ การเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ.2518, 2519, 2526, 2529 และ 2530 ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า สำนักงานเลขาธิการ ภาพและประวัติสมาชิกวุฒิสภา(2531), หน้า 107-209.

²"รายงานพิเศษชนิดอ่อนรับ 357 ส.ส.", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35 (31 กรกฎาคม ถึง 6 สิงหาคม 2531) : "ชาติชายกับรัฐบาลผสม 5 พรรค", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35 (7-16 สิงหาคม 2531), หน้า 16.

ประชาธิปไตย 48 คน พรรครวมไทย 35 คน พรรคประชากรไทย 31 คน พรรค
ราษฎร 21 คน พรรคประชาชน 19 คน พรรคปวงชนชาวไทย 17 คน พรรคก้าวหน้า
8 คน พรรคสหประชาธิปไตย 5 คน พรรคมวลชน 5 คน พรรคเสรีนิยม 3 คน พรรค
พลังสังคมประชาธิปไตย 1 คน พลเอกชาติชายในฐานะผู้นำพรรคชาติไทย ซึ่งเป็นพรรคการเมือง
ที่ได้รับการเลือกตั้งมากที่สุด จึงได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล โดยจัดตั้งรัฐบาล
ผสม 5 พรรคประกอบด้วยพรรคกิจสังคม พรรคประชาธิปไตย พรรคราษฎร พรรคมวลชน
และ พรรคสหประชาธิปไตย พลเอกชาติชาย อดีตนายกรัฐมนตรี ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี และ
คณะรัฐมนตรีบริหารประเทศ ซึ่งเราจะศึกษาความเป็นผู้นำของ พลเอกชาติชาย อดีตนายกรัฐมนตรี
ในนโยบายด้านการเมือง นโยบายเศรษฐกิจ นโยบายสังคม และผลงานด้านกฎหมาย ซึ่งจะ
ได้กล่าวต่อไป

นโยบายทางการเมือง

รัฐบาลมีความมุ่งมั่นในการเกิดทุนและรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
มุ่งเน้นส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทพรรคการเมือง และการส่งเสริม รวมทั้งปรับปรุง
การกระจายอำนาจการปกครองสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น

นโยบายเศรษฐกิจ

รัฐบาลพยายามที่จะพัฒนาประเทศเพื่อให้ก้าวเข้าสู่ประเทศอุตสาหกรรมในเบื้องต้น
โดยรัฐบาลได้วางเป้าหมายนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับทางด้านเศรษฐกิจดังนี้คือ

การกระจายรายได้สู่ชนบท จะเน้นนโยบายในเรื่องการกระจายรายได้ไปสู่ชนบท
โดยจะดำเนินการตามแนวทางสานต่อจากรัฐบาลชุดก่อน ทั้งนี้ อาจจะมีการปรับปรุงให้เกิด
ความกระชับยิ่งขึ้น

การแก้ไขปัญหาในด้านแรงงานที่สำคัญมีอยู่ 2 ประการ คือ ประการที่ 1 ปัญหาค่า
จ้างขั้นต่ำที่จะต้องพิจารณาแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของคนงานที่ได้รับความเดือดร้อน
ในเรื่องค่าครองชีพและประการที่ 2 ต้องพยายามทำให้นายจ้างและลูกจ้างมีความเข้าใจและ
มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

การขยายตลาดการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน จะดำเนินนโยบายเพื่อให้ประเทศเพื่อน
บ้าน เช่น ลาว เวียดนาม และเขมร เป็นตลาดการค้าของประเทศไทยต่อไปไม่ใช่สนามรบ

³โปรดดูรายละเอียดรายชื่อคณะรัฐมนตรีชุดที่ 1 ในภาคผนวก.

สำหรับปัญหาที่พูนขึ้น ในขณะนั้นก็มีการถอนทหารออกไปแล้ว ทำให้เชื่อว่าคงจะไม่มีปัญหา ในด้านการค้าขายชายแดน ซึ่งรัฐบาลจะสนับสนุนให้มีการค้าขายกันให้มากขึ้นในโอกาสต่อไป โดยจะเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า นโยบายเศรษฐกิจงานการเมือง ใช้กลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจที่สมดุลทั้งภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม และบริการ

นโยบายสังคม

รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะสร้างความยุติธรรมทางสังคม และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งในด้านโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาสุขภาพอนามัย และการให้หลักประกันความมั่นคงในชีวิต ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนมีศีลธรรม และดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ เป็นต้น

การแถลงนโยบายของรัฐบาล ได้แถลงนโยบายให้สภาผู้แทนราษฎรรับทราบในหลักการและมีการอภิปรายนโยบายในข้อที่ยังไม่ชัดเจน ซึ่งพรรคการเมืองฝ่ายค้านยังไม่มีสิทธิที่จะไม่ไว้วางใจรัฐบาล เพราะตามหลักการรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2521 ไม่ได้ระบุถึงการไม่ไว้วางใจรัฐบาลในการแถลงนโยบายของรัฐบาล

ผลงานด้านกฎหมาย

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะผู้นำรัฐบาลได้ออกกฎหมายสำคัญหลายฉบับ อันเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญแก่ประชาชน และอีกด้านหนึ่งเป็นการแสวงหาความสนับสนุนจากประชาชนด้วย กฎหมายสำคัญที่ได้มีการแก้ไขปรับปรุงใหม่ คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2521 ในประเด็นดังต่อไปนี้คือได้แก้ไขมาตรา 75 และมาตรา 144 มาตรา 75 นั้นแก้ไขให้ ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภาเป็นรองประธานรัฐสภา มาตรา 144 แก้ไขเปลี่ยนแปลงเป็น "ในการประชุมร่วมกันของรัฐสภา คือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ให้ใช้ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรโดยอนุโลม"

สำหรับกฎหมายอื่นๆ ที่สำคัญ คือ ร่างพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ หรือ โอนที่ดินให้หน่วยราชการต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินสงฆ์ พระราชบัญญัติโอนที่ดินซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติ เป็นต้น ร่างพระราชบัญญัติลักษณะนี้มีทั้งหมด 29 ฉบับ

* "การขอเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน", รัฐสภาสาร 35 (ธันวาคม 2530), หน้า 57. และ "พรรคฝ่ายค้าน", สารสนเทศ 3 (มิถุนายน 2535), หน้า 100/626.

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องกฎระเบียบ คำสั่ง แบ่งหน่วยงาน หรือโอนย้ายหน่วยราชการ เช่น ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการต่าง ๆ คือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2531 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการทหาร ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2531 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2531 มีร่างพระราชบัญญัติลักษณะอย่างนี้ 12 ฉบับ

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน เช่น ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2532 ร่างพระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2532 ร่างพระราชบัญญัติเงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอื่นของสมาชิกวุฒิสภาผู้แทนราษฎรและกรรมการ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2531 มีร่างพระราชบัญญัติลักษณะอย่างนี้ 2 ฉบับ

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการแก้ไข รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2532 เป็นร่างพระราชบัญญัติที่ได้เคยเสนอให้มีการแก้ไขมาแล้วหลายครั้งแต่มาสำเร็จในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม เป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะควบคุมการพิจารณาความและมีผลกระทบต่อการใช้กระบวนการทางศาลเช่น พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2532 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2532 พระราชบัญญัติแก้ไขพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2532 มีร่างพระราชบัญญัติลักษณะนี้ 8 ฉบับ ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนา คือ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการอภัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2532 มี 1 ฉบับ

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น ร่างพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ฉบับที่ 3) ร่างพระราชบัญญัติลักษณะนี้มี 1 ฉบับ

ร่างพระราชบัญญัตินิติโทษกรรม เช่นร่างพระราชบัญญัตินิติโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบ เพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินระหว่าง วันที่ 8 และ 9 กันยายน พ.ศ. 2528 พ.ศ. 2531 ร่างพระราชบัญญัติแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ ภายในราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา และทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2532 มีร่างพระราชบัญญัติลักษณะนี้ 3 ฉบับ

จากลักษณะต่างๆ ของร่างพระราชบัญญัติทั้งลักษณะของตนที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี และผ่านเป็นกฎหมายออกมาบังคับใช้ พบว่าจำนวนพระราชบัญญัติส่วนใหญ่มีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการโอนกรรมสิทธิ์ที่ธรณีสงฆ์ เพื่อประโยชน์แก่การบริหารราชการเพื่ออำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ แก่การบริหารของราชการ ซึ่งลักษณะเป็นงานประจำที่ดูแลโดยข้าราชการประจำเป็นส่วนใหญ่ เช่น การปรับปรุงระเบียบ หรือ ส่วนราชการ การเวนคืนที่ดิน การเงิน ส่วนแต่เตรียมการและเสนอตามขั้นตอนของระบบราชการ ที่มีข้าราชการประจำดูแลและรับผิดชอบเป็นส่วนใหญ่

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับศาสนา 1 ฉบับ คือร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจญ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2532⁵

ส่วนพระราชบัญญัติที่จะสะท้อนถึงนโยบายของฝ่ายบริหารมีน้อยมาก เช่น พระราชบัญญัตินิรโทษกรรม แต่พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมมีผลต่อรัฐบาลทางอ้อม ดังเช่น การปล่อยตัวจำเลยคดีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ฯ จำนวน 12 คน ได้สะท้อนให้เห็นเมืองไทยช่วงนี้มีบรรยากาศทางประชาธิปไตยที่ก้าวหน้ากว่าเดิม ดังคำสัมภาษณ์ของ นายมาโนช เมธางกูร ได้กล่าวอธิบายภายหลังที่ได้ออกจากคุกว่า "พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ขึ้นมาเป็น นายกรัฐมนตรีเราก็นึกว่ามีแววที่กฎหมายนิรโทษกรรมจะผ่านทั้ง 2 สภาได้" เป็นต้น ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า พระราชบัญญัติที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารราชการประจำมากกว่านโยบาย อีกทั้งพระราชบัญญัติที่ออกมามักจะมาจากการเสนอของข้าราชการประจำ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานประจำ นอกจากนี้แล้วยังมีร่างพระราชบัญญัติ เกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่เด่นที่สุดของพระราชบัญญัติอื่นๆ การที่พระราชบัญญัติแก้ไขรัฐธรรมนูญ ออกมาได้ เป็นกระบวนการสะท้อนให้เห็นการพัฒนาประชาธิปไตยของระบบการเมืองไทย ความเป็นผู้นำของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีความสามารถที่จะแก้ไขกฎหมาย บางฉบับ ร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านความเห็นชอบมาจากรัฐสภา ในปี พ.ศ. 2531 - 2532 ในสมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีทั้งหมด 57 ฉบับ ในปี พ.ศ. 2531 มีร่าง

⁵"Senate passes Haj bill", Bangkok Post Vol. XLIII, (29 October 1988), p. 3.

⁶"จากโช่ตรวนสู่อิสระภาน", มติชน (7 กันยายน 2532), หน้า 3.

พระราชบัญญัติที่ผ่านความเห็นชอบ 39 ฉบับ ในปี พ.ศ. 2532 มีร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภา 18 ฉบับได้พยายามแก้ไขมาเป็นเวลานาน แต่กระทำไม่สำเร็จ เช่นการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2521 ได้พยายามที่จะแก้ไขมาตั้งแต่สมัยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ แต่การแก้ไขในประเด็นที่ให้ประธานรัฐสภามาจากประธานสภาผู้แทนราษฎร มาสำเร็จในสมัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นอกจากนี้ ยังมีการออกกฎหมายสำคัญ เช่นพระราชบัญญัติประกันสังคม การแก้ไขประกาศคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินที่ 42 สำหรับความสำเร็จของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่สร้างความสนับสนุนจากกลุ่มพลังในสังคม คือ การเพิ่มเงินเดือนข้าราชการ

การดำเนินงานบริหารพัฒนาประเทศ

ในช่วงที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ปกครองประเทศนั้น ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณในการบริหารประเทศ การใช้ทรัพยากรทางอำนาจการเงินเป็นการจัดสรรทรัพยากรทางด้านอนุมัติเงินงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มีการอนุมัติงบประมาณ พ.ศ. 2532 และอนุมัติงบประมาณ พ.ศ. 2533

สาระสำคัญของงบประมาณรายจ่าย

งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2532 เสนอเป็นจำนวนทั้งสิ้น 285,500 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากงบประมาณปีก่อน 42,000 ล้านบาท หรือร้อยละ 17.2 ประกอบด้วยรายได้จากภาษีอากรและรายได้อื่นๆ จำนวน 262,500 ล้านบาท และเงินกู้จากแหล่งต่างๆ ภายในประเทศ 23,000 ล้านบาท

ด้านเศรษฐกิจได้รับการจัดสรรงบประมาณด้านเศรษฐกิจไว้ จำนวน 54,514 ล้านบาท เพื่อกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจสู่ภูมิภาค และพัฒนาชนบทอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ไขความยากจนในชนบท และกระจายรายได้อย่างจริงจังด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้รับการจัดสรรงบประมาณไว้ 1,602 ล้านบาท สำหรับพัฒนาความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้เพียงพอต่อความต้องการ และวางรากฐานสำหรับการพึ่งตนเอง ทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ด้านสังคม รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณไว้ 58,110 ล้านบาท เพื่อให้การศึกษา พัฒนาสุขภาพอนามัยการให้หลักประกันความมั่นคงในคุณภาพชีวิต และการสร้างความยุติธรรมทางสังคม ด้านความมั่นคงของประเทศ และการรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน รัฐบาลได้จัดสรรไว้ 61,196 ล้านบาท

เพื่อนำไปพัฒนาส่งเสริมกำลังรบในด้าน บุคลากร อาวุธยุทโธปกรณ์ และสวัสดิการสำหรับกำลังพลทุกเหล่าทัพ

ส่วนที่เหลือรัฐบาลได้ตั้งเอาไว้สำหรับการบริหารราชการทั่วไป จำนวน 43,514 ล้านบาท เป็นการปรับปรุงโครงสร้างอัตราเงินเดือนและค่าจ้าง 10,000 ล้านบาท ตั้งไว้ชำระหนี้เงินต้น และดอกเบี้ยเงินกู้ 66,564 ล้านบาท

นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรครวมไทย ได้อภิปรายสรุปได้ดังนี้

...รัฐบาลได้ตั้งงบประมาณพัฒนาเกษตรกรรมไว้เพียง 14,583 ล้านบาท ทั้ง ๆ ที่เป็นการชลประทาน 7 โครงการ เป็นขนาดใหญ่ ขนาดกลาง 57 โครงการ เห็นว่างบที่ตั้งมาคงไม่เพียงพอการลงทุนเรื่อง รัฐวิสาหกิจรัฐบาลลงทุนไป 6 แสนบาท แต่ปีนี้นำเงินเข้าคลังเพียง 9 พันล้านบาท ลองคิดว่าคุ้มต่อค่าดอกเบี้ยหรือไม่...⁷

สำหรับนายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ หัวหน้าพรรคประชาชน ได้กล่าวว่า ทำไมรัฐบาลถึงตั้งงบป้องกันประเทศไว้มากมายซึ่งค้ำกับหลักการของรัฐบาลที่จะเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า นาย บุญชู โรจนเสถียร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครสวรรค์ หัวหน้าพรรคกิจประชาคมได้อภิปรายดังนี้

... งบประมาณที่กำหนดนี้ไม่ถูกต้อง บ้านเมืองมีที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอีกมากมายเงินกู้ที่กู้มา 23,000 ล้านบาท นำไปเพิ่มเงินเดือนเสีย 6,000 ล้านบาท นอกจากนั้นยังเอาไปใช้ในด้านรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ อีกรวมแล้วเหลือ 3,000 ล้านบาทเศษ แทนที่จะนำเงินไปช่วยเกษตรกรแต่รัฐบาลก็ไม่ทำ...⁸

พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเลย หัวหน้าพรรคปวงชนชาวไทยได้อภิปรายดังนี้

... ผมเป็นห่วงในเรื่องการจัดเก็บรายได้เข้ารัฐ ถ้าเป็นไปตามที่แถลงไม่มีปัญหาแต่กลัวว่าสาเหตุจากการปรับเงินเดือนรัฐวิสาหกิจและข้าราชการซึ่งต้องใช้เงินของตน กลัวว่าส่วนที่นำเข้ากระทรวงการคลังจะลดน้อยลงไปด้วย การปรับเงินขั้นต้นก็ปรับให้อยู่แล้วกับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ แต่ข้าราชการบ้านญาติที่รับใช้ชาติบ้านเมืองกลับไม่ได้

⁷ "การอภิปราย งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2532", วัฏจักร (27 ตุลาคม 2531), หน้า 2.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3

ปรับให้ โดยเฉพาะข้าราชการบำนาญที่ผ่านการรบ ไม่มีการพูดถึงเลย ขอให้รัฐบาลโปรดเมตตาด้วย...^๙

จากนั้น นายสมัคร สุนทรเวช สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร หัวหน้าพรรคประชากรไทย ได้อภิปราย "งบประมาณปีนี้นี้เหมือนกับทุก ๆ ปี แต่ปีนี้เก็บได้มากกว่าทุกปี ก็เอามาอุดกันใหญ่ ตั้งไว้ 285,500 ล้านบาท ใช้นี้ 66,000 กว่าล้าน ถ้าตนเองเป็นรัฐบาลอยู่จะกัให้น้อยลงเพราะหนี้จะท่วมอยู่แล้ว ไม่รู้สึกเสียดายถ้ากัให้น้อยลง เพราะหนี้จะท่วมอยู่แล้ว ถ้ากัเงินมาเพื่อพัฒนาจะไม่เสียดายเงิน" ที่ประชุมมีมติให้เปิดอภิปรายโดยรับหลักการร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2532 ด้วยคะแนนเสียง 809 ต่อ 73^{๑๐}

งบประมาณ 2533 รัฐบาลได้แถลงว่า มีเป้าหมายในการจัดสรรงบประมาณไว้ 3 ประการ คือ 1. เพื่อให้เศรษฐกิจขยายตัวสูงต่อเนื่อง 2. ต้องการรักษาเสถียรภาพการเงินการคลัง และ 3. ต้องการกระจายรายได้และแก้ไขปัญหาความยากจน

งบประมาณรายจ่ายตั้งไว้จำนวน 335,000 ล้านบาท เป็นรายจ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นกว่าปีที่แล้ว (285,500 ล้านบาท) ร้อยละ 17.3 เป็นจำนวนเงินที่เพิ่มขึ้น 49,500 ล้านบาท จำนวนเงินที่เพิ่มขึ้นนี้ส่วนใหญ่เป็นงบลงทุนเพิ่มจาก 53,592 ล้านบาท ในปีนี้เป็น 81,215 ล้านบาท เมื่อคิดเป็นการจัดสรรเงินรายจ่ายทางด้านเศรษฐกิจก็เพิ่มขึ้นถึง ร้อยละ 51.7 ซึ่งเป็นอัตราเพิ่มที่สูง นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ตั้งงบประมาณสำหรับรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ไว้สูงเช่นกันจาก 4,383.7 ล้านบาท ในปี พ.ศ 2532 เป็น 8,584.9 ล้านบาท เงินจำนวนนี้เตรียมให้สำหรับการขยายงานต่อเนื่องทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะทางด้านสาธารณสุข ปกป้องพื้นฐานและการขยายงาน

ในจำนวนรัฐวิสาหกิจทั้งหมด การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ได้รับการจัดสรรเงินช่วยเหลือมากเป็นอันดับหนึ่งถึง 1,914 ล้านบาท การรถไฟแห่งประเทศไทย ตามมาเป็นที่สอง 1,452 ล้านบาท การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เป็น 825 ล้านบาท องค์การคลังสินค้าได้ไป 766 ล้านบาท การประปาภูมิภาคได้ไป 547 ล้านบาท งบประมาณใหม่นี้ยังให้ความสนใจต่อโครงการต่าง ๆ โดยตั้งงบประมาณไว้ 133 ล้านบาท สำหรับการปรับ

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

^{๑๐} สยามจดหมายเหตุ 13 (28 ตุลาคม - 3 พฤศจิกายน 2531), หน้า 12-14.

ปรุลงนามบินอุทิศภายใต้โครงการก่อสร้างระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนของการทางพิเศษส่วนที่ 1 ระยะที่ 1 เป็นเงิน 314 ล้านบาท โครงการท่าเรือมาตาคุด 248 ล้านบาท โครงการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคใต้

นโยบายที่ต้องการรักษาเสถียรภาพทางการเงิน การคลัง ก็นับว่าเป็นโชคดีของรัฐบาลที่เศรษฐกิจขยายตัวในอัตราที่สูงต่อเนื่อง ทำให้สามารถเก็บภาษีได้ดี การตั้งงบประมาณขาดดุลไว้ 25,000 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 1.3 ของยอดงบประมาณทั้งหมดรายถึงแม้จะสูงกว่ากรอบของแผน 6 ที่ระบุไว้ การขาดดุลไม่ควรเกินร้อยละ 1 ของยอดงบประมาณทั้งหมด แต่เมื่อพิจารณาตั้งงบประมาณการรายรับ 310,000 ล้านบาท โดยที่เป็นส่วนของรายรับจากภาษีอากร 282,755 ล้านบาท น่าจะเป็นการประมาณการลักษณะอนุรักษ์นิยม เพราะรายได้จากการเก็บภาษีอากร ที่ได้จากปีภาษีปัจจุบันสูงกว่าประมาณการโดยเฉลี่ยกว่าร้อยละ 10

นอกจากนั้นแล้ว จะเห็นว่าการลำดับความสำคัญของการตั้งงบประมาณ 2533 นั้น ยังให้ความสำคัญแก่การชำระหนี้เงินกู้เป็นอันดับ 1 โดยจัดสรรเงินไว้ 66,500.8 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20.77 ของยอดงบประมาณทั้งหมด ในส่วนของการกระจายรายได้และการแก้ปัญหาความยากจนนั้น งบประมาณนี้ได้จัดเงินให้แก่ งานทางด้านการศึกษาเป็นอันดับ 2 มีงบประมาณ 61,267 ล้านบาท จัดงบประมาณสำหรับการเกษตรไว้เป็นอันดับ 5 มีงบประมาณ 29,608.5 ล้านบาท ทั้งยังได้จัดเงินทางด้านเกษตรไว้ต่างหากอีก 17,000 ล้านบาท สำหรับงานชลประทาน โครงการฟื้นฟูภาคใต้ โครงการอีสานเขียว โครงการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

การดำเนินการของพรรคการเมืองฝ่ายค้าน

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองฝ่ายค้าน ได้ดำเนินการตามบทบาทรัฐสภาอย่างเต็มที่ คือให้ฝ่ายค้านเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้โดยอิสระ การเปิดอภิปรายนั้นกระทำทั้งหมด 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ เป็นรายบุคคล ที่มีความประพฤติก่อเสียและไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการและ ทำให้เสื่อมเสียภาพพจน์ของนักการเมืองที่ประชาชนได้เลือกให้ไปปฏิบัติหน้าที่ซึ่งได้แก่

นายสันติ ชัยวิรัตน์¹ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2531 ได้กระทำการในสิ่งที่รัฐมนตรีไม่พึงประพฤติกว่าคือ ได้ใช้สถานที่ตนดำรงอยู่ดำเนินการให้มีการนำเอาเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการ คือ เจ้าหน้าที่จากกรมโยธาธิการ และเอาทรัพย์สินของทางราชการ ซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือชุดเจาะน้ำบาดาลและวัสดุทั้งหลาย ที่ใช้เพื่อการนั้นของทางราชการมาดำเนินการเจาะบ่อบาดาลบริเวณพื้นที่หน้าบ้านของตนซึ่งบ้านดังกล่าวตั้งอยู่ในหมู่บ้านเฉลิมสุขนิเวศน์ถนนลาดปลาเค้าตำบลจระเข้บัว อำเภอบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จากพฤติกรรมดังกล่าวมาข้างต้น นายสันติ ชัยวิรัตน์ มีพฤติการณ์ไม่เหมาะสมที่จะให้บริหารราชการแผ่นดินต่อไป² จากการที่ได้เปิดอภิปรายครั้งนี้ มีผู้ลงมติให้ความไว้วางใจ 206 เสียงและไม่ไว้วางใจ 142 เสียง หลังจากการเปิดอภิปรายทั่วไปแล้ว ก็ไม่ส่งผลกระทบต่อรัฐบาล เพราะรัฐบาลเพิ่งเข้ารับบริหารประเทศมาในช่วงสั้นๆ หลังจากนั้นก็มาเปิดอภิปรายทั่วไป ครั้งที่ 2 เมื่อเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2532 เพราะตามกติกาของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2521 นั้น พรรคการเมืองฝ่ายค้านสามารถกระทำการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้เพียง 1 ครั้ง ต่อสมัยประชุมเท่านั้น การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีลักษณะที่กล่าวหาญ และอดทนยอมรับที่จะให้มีการตรวจสอบการบริหารงานจากฝ่ายค้านได้ ซึ่งการตรวจสอบการบริหารงานของรัฐบาลเป็นกระบวนการขั้นตอนหนึ่งของการเมืองในระบบรัฐสภาไทย ตามมาตรา 137 ซึ่งระบุไว้ว่าการบริหารงานของรัฐบาลนั้น พรรคการเมืองฝ่ายค้านสามารถตรวจสอบลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้โดยการเปิดอภิปรายทั่วไป

¹ "ดูรายละเอียด" ญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจ สันติ ชัยวิรัตน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35 (23-29 ตุลาคม 2531), หน้า 10-11.

² "นายสันติป้อมก๊าซ-บ่อบาดาล", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35 (23-29 ตุลาคม 2531), หน้า 10-11 และ "ศึกสายเลือดในเสนา", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35 (30 ตุลาคม - 5 พฤศจิกายน 2531), หน้า 8.

การเสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจของพรรคการเมือง
ฝ่ายค้าน เมื่อวันที่ 19-20 กรกฎาคม 2532

การเสนอญัตติเพื่อเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจของพรรคการเมืองฝ่ายค้าน คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้ร่วมรัฐบาล นำโดยหัวหน้าพรรคเอกภาพซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านที่รวมพลังมาจากพรรคฝ่ายค้านด้วยกัน 3 พรรค ได้เป็นผู้ยื่นญัตติครั้งนี้¹³ ก่อนหน้าที่จะมีการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจครั้งนี้พรรคฝ่ายค้านด้วยกันเองก็ยังมี การแตกแยกกันอีก กล่าวคือ ในช่วงที่มีการดำเนินการเพื่อหาข้อมูลการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจอยู่นั้น ได้มีความพยายามของพรรคการเมืองฝ่ายค้านบางคน เพื่อที่จะเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีบางคน ได้มีความเห็นเป็น 2 ฝ่าย พรรคการเมืองฝ่ายค้านส่วนหนึ่ง คือ พรรคประชากรไทย ซึ่งนำโดย นายสมัคร สุนทรเวช ต้องการที่จะเปิดอภิปรายทั่วไป มีการชักพอกการบริหารงานของรัฐมนตรีทั้งหมดถึง 11 คน แต่พรรคการเมืองฝ่ายค้านอีกกลุ่มหนึ่ง คือ พรรคเอกภาพ ซึ่งมี นายณรงค์ วงศ์วรรณ เป็นแกนนำ มีความต้องการที่จะเปิดอภิปรายทั่วไป รัฐมนตรีทั้งหมดเพียงแค่ 4 คนเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้พรรคประชากรไทย พยายามต่อรองไม่ให้มีการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง แต่ความพยายามของ นายสมัคร สุนทรเวช ต้องล้มเหลวเมื่อพรรคเอกภาพไม่ยินยอมโดยระบุว่า ไม่มีหลักฐานเพียงพอ ซึ่งต่อมาพรรคฝ่ายค้านได้ประชุมเป็นครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2532 ปรากฏว่าพรรคเอกภาพอื่นกรานที่จะอภิปรายไม่ไว้วางใจ 4 รัฐมนตรีเท่านั้น เป็นผลให้ นายสมัคร สุนทรเวช ประกาศไม่ยอมเซ็นชื่อในญัตติไม่ไว้วางใจ ทำให้หัวหน้าพรรคเสรีนิยม พรรคพลังสังคมประชาธิปไตย และพรรคพลังธรรม ถอนตัวตามไปด้วย โดยอ้างว่าผู้ที่ถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจไม่เป็นไปตามที่พรรคตัวเองต้องการ¹⁴ กว่าจะมีการยื่นเสนอญัตติได้นั้นทำให้เกิดความล่าช้า และมีความแตกแยกกันเองในพรรคฝ่าย

¹³ พรรคฝ่ายค้านส่วนหนึ่งได้รวมตัวกัน คือ พรรครวมไทย พรรคกิจประชาคม พรรคประชาชน พรรคก้าวหน้า ได้รวมตัวกันเป็นพรรคเอกภาพ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคยสังกัด พรรคประชาชน 9 คน ได้ย้ายเข้าไปสังกัดพรรคชาติไทย คุราญละเอียดจาก "เสถียรภาพชาติชาย", มติชนสุดสัปดาห์ 9 (2 กรกฎาคม 2532), หน้า 6-7.

¹⁴ "เปิดอภิปราย 4 รัฐมนตรี", มติชนสุดสัปดาห์ 9 (9 กรกฎาคม 2532), หน้า 10.

ค้ำ โดยที่พรรคเอกภาพ และพรรคปวงชนชาวไทยเท่านั้นที่ได้ร่วมลงชื่อในการเสนอญัตติครั้งนี้พรรคฝ่ายค้านที่มีทั้งหมด 124 คน ย่อมมีการแบ่งแยกให้น้อยลงไปอีกขณะที่ฝ่ายรัฐบาลมีจำนวนทั้งหมด 219 คน ถึงแม้ว่าการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลครั้งนี้จะมีเพียงพรรคเอกภาพ และพรรคปวงชน 2 พรรคเท่านั้น แต่ทั้งสองพรรคนี้ได้พยายามทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมีการเตรียมเอกสารหลักฐานเพื่อมาอธิบายต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่อชี้แจงการบริหารงานที่บกพร่องของ 4 รัฐมนตรี

สาเหตุและเนื้อหาสาระของการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจฝ่ายค้านได้เสนอญัตติกล่าวว่ามีรัฐมนตรี 4 คน ในรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินโดยไร้ประสิทธิภาพส่งผลให้เกิดความเสียหายต่องาน และกระทบกระเทือนต่อประโยชน์สุขของประชาชน รัฐมนตรีทั้ง 4 คือ นายสุบิน ปิ่นขยัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี พล.ต. สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์นายประจวบ ไชยสาส์น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการพลังงาน

ประเด็นอภิปรายที่เกี่ยวกับกระทรวงพาณิชย์ นายสุบิน ปิ่นขยัน คือ การบริหารมีส่วนทำให้สินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพราคาสูงขึ้น แม้จะเป็นสินค้าที่มีการควบคุมราคาและเป็นสินค้าที่ผลิตได้ในประเทศ กระทรวงพาณิชย์ไม่สามารถหาตลาดต่างประเทศให้แก่สินค้าเกษตรกรรมทำให้ราคาต่ำต่ำ ปล່อยให้มีการทุจริตเกี่ยวกับโควต้ามั่นสำปะหลังที่ส่งไปจำหน่ายในกลุ่มประเทศประชาคมยุโรป ราคามั่นสำปะหลังจึงตกต่ำ

ประเด็นอภิปรายที่เกี่ยวกับการบริหารงานของร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เกี่ยวกับปัญหาในองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) โดยลำดับเหตุการณ์ ตั้งแต่ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง เข้ารับงานปรากฏว่ารายได้ขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย ลดลงเกือบถึงเดือนละ 10 ล้านบาท¹⁵ พร้อมทั้งแฉเงื่อนงำเกี่ยวกับการให้บริษัทผลิตเต็ลติกเข้ามาหาโฆษณาในช่วงข่าว และการสั่งยกเลิกสัญญาอย่างน่าสงสัยรวมทั้งแฉปัญหาการทำสัญญากับ บริษัทบางกอกเอนเตอร์เทนเมนต์ ซึ่งส่อไปในทางทุจริต การอภิปรายกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน

¹⁵ "อภิปรายไม่ไว้วางใจ ชชาติไทยเน็ยวประชาธิปไตย ร้าวลิก ชชาติชาย 1", มติชนสุดสัปดาห์ 9 (30 กรกฎาคม 2532), หน้า 10.

(นายประจวบ ไชยสาส์น) ได้แก่เรื่องคำสั่งปลดคณะกรรมการบริหารสถาบันวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายการสนับสนุนจัดทำ ดาบเหล็กน้ำพี้และการอนุมัติให้อาหารฉายรังสี เป็นการกระทำอันไม่ถูกต้อง

การอภิปรายเกี่ยวกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์) เกี่ยวกับการยกเลิกสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศว่า ทำให้ป่าไม้ถูกทำลายมากยิ่งขึ้น ไม่มีการ กำหนดมาตรการแก้ไข ผลเนื่องมาแต่การยกเลิกสัมปทาน โดยนายบุญชู โรจนเสถียร ได้ อธิบายโดยให้ข้อมูลและหลักฐานประกอบ ว่าจากการสำรวจเรื่องป่าไม้ของกรมป่าไม้ เมื่อ ออกสำรวจด้วยเครื่องบินตามปกติแล้วรายงานว่า เมื่อเปรียบเทียบสภาพป่า ระหว่างปี 2531 กับปี 2532 ในช่วงเดียวกัน คือ ช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคมนั้นปรากฏชัดแจ้งว่าป่า ถูกรุกแควตางเพิ่มขึ้นถึง ร้อยละ 46.51 และยังพบว่าเนื้อที่ถูกทำลายเป็นจำนวน ร้อยละ 54.6 พบว่ามีแหล่งที่ลึกลอบตัดฟันและแปรรูปไม้เพิ่มขึ้นถึง ร้อยละ 92.18

กรณีเรื่องปุ๋ย ปุ๋ยที่สั่งจากต่างประเทศจำหน่ายแก่เกษตรกรราคาสูงกว่าเดิม ปุ๋ย ขาดแคลน สร้างความเดือดร้อน วิธีการซื้อมาจากบริษัทพวกห้องโดยไม่ต้องประมูล พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ ได้ซื้อปุ๋ยจากบริษัทเกษตรรุ่งเรืองบริษัทเดียว จำนวน 3 แสนตัน และขั้นตอน วิธีดำเนินการส่งมอบปุ๋ยนั้นบังชี้ไปในทางที่ไม่ได้เป็นวิธีการที่ซื้อขายแบบเร่งด่วน จริง¹⁶

การเปิดอภิปรายของสภาผู้แทนราษฎร ดำเนินไปเป็นเวลา 2 วัน 2 คืน (19-20 กรกฎาคม 2532) ประธานสภาผู้แทนราษฎรขอให้ประชุมลงมติในวันรุ่งขึ้น คือ 21 กรกฎาคม เวลา 10.30 น.

ผลการลงมติ คະแนนเสียงไว้ว่างใจ-ไม่ไว้ว่างใจ และงดออกเสียง (คูตาร่างที่ 1)

¹⁶ "บุญชู ฟังนำเลื่อมใสพิลึก โททกทั้งเน", สยามรัฐ 40 (21 กรกฎาคม 2532),

ตารางที่ 1 คณะณัติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ เมื่อวันที่ 19-20 กรกฎาคม 2532¹⁷

รัฐมนตรี	ไว้วางใจ	ไม่ไว้วางใจ	งดออกเสียง
1. สubin ปิ่นขยัน	208	70	48
2. เฉลิม อยู่บำรุง	210	90	26
3. สนั่น ขจรประศาสน์	186	89	51
4. ประจวบ ไชยสาส์น	205	88	33

หมายเหตุ : (1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนทั้งสิ้น 357 คน เข้าประชุม 326 คน ขาดประชุม 31 คน
 (2) พรรคฝ่ายค้านที่ยื่นญัตติ พรรคเอกภาพ 62 คน พรรคปวงชนชาวไทย 17 คน แต่ลงนามเพียง 78 คน ขาด ร.ต.สุพจน์ ตั้งตระกูล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพชรบูรณ์ 1 คน

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁷ "สัปดาห์ปริทัศน์", สตรีสาร 42 (6 สิงหาคม 2532), หน้า 32-34. และ "ที่เล่นที่จริง", สยามรัฐ 40 (24 กรกฎาคม 2532), หน้า 8.

ผลปรากฏว่าคะแนนที่ออกมานั้น รัฐบาลได้รับความไว้วางใจให้บริหารประเทศต่อไปด้วยคะแนนที่เป็นกลุ่มก้อนเหนือกว่าตามธรรมดา ทำให้ฝ่ายค้านต้องผิดหวัง แต่การทำงานของพรรคการเมืองฝ่ายค้าน คือ พรรคเอกภาพและพรรคพลังชนชาวไทย การทำงานของทั้ง 2 พรรค ครั้งนี้กลับได้รับความนิยมน้อยลงจากประชาชนมากจากข้อมูล และเหตุผลที่ฝ่ายค้านนำเสนอเกี่ยวกับความไม่แจ่มแจ้งในการชี้แจงของรัฐมนตรีผู้ถูกอภิปรายบางคน จนก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัย และจดจำเอาไว้ตรวจสอบต่อไป

เมื่อหันมาสำรวจคะแนนเสียงจากภาพรวม ทำให้เห็นว่าคะแนนไว้วางใจยังแสดงออกถึงความไม่พร้อมเพรียงแท้จริงของฝ่ายรัฐบาล คะแนนไม่ไว้วางใจยังมีความกว้างไกวระหว่าง 70, 90, 89 และ 88 คะแนน คะแนนไม่ออกเสียง จากการไม่อยู่ในที่ประชุม หรืออยู่แต่งัดออกเสียง ทำให้น่าสังเกตถึงความไม่เชื่อถือ ความลังเลไม่แน่ใจ หรือการยังให้เกียรติกัน โดยมารยาททางการเมือง

เมื่อวิเคราะห์จากตัวเลข ถึงผลจากการลงคะแนนเสียงที่ออกมาครั้งนี้นั้นจะเห็นว่า นายสุบิน ปิ่นขยัน ได้รับความไว้วางใจเป็นอันดับ 2 (208 คะแนน) และไม่ไว้วางใจน้อยที่สุดเป็นอันดับ 1 (70 คะแนน) แสดงว่าเป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือมากที่สุด และสุภาพที่สุด

ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง ได้รับความไว้วางใจสูงสุดเป็นอันดับ 1 (210 คะแนน) แต่ได้รับความไม่ไว้วางใจมากที่สุด (90 คะแนน) แสดงว่า ยังมีความไม่เชื่อถืออยู่อีกมาก

พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ ได้รับความไว้วางใจน้อยที่สุด (186 คะแนน) และไม่ไว้วางใจมากเป็นอันดับ 2 (89 คะแนน) ผลจากคะแนนเสียงเช่นนี้แสดงว่าเป็นผู้ที่ขาดความเชื่อถือมากที่สุด ในจำนวน 4 คน ที่ถูกอภิปราย

นายประจวบ ไชยสาส์น ได้รับความไว้วางใจมากเป็นอันดับ 3 (205 คะแนน) และไม่ไว้วางใจมากเป็นอันดับ 3 (88 คะแนน) แสดงว่ายังได้รับความเชื่อถือดีพอสมควร¹¹

การเปิดอภิปรายทั่วไปเมื่อ วันที่ 19-20 กรกฎาคม 2532 ถือเป็นสถิติที่สร้างประวัติศาสตร์ในทางการเมืองไทยไว้ หอจะสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

¹¹ พล.อ.สิทธิ จิรโรจน์, "เรื่องธรรมดาที่สำคัญ", มติชน 12 (28 กรกฎาคม 2532), หน้า 9.

1. เป็นการเปิดอภิปรายที่อยู่ในระเบียบ ซึ่งประธานสภาผู้แทนราษฎร และรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ผลักดันทำหน้าที่ในการควบคุมการประชุมและคอยคุมเกมด้วยความเรียบร้อย

2. การอภิปรายครั้งนี้เป็นการอภิปรายที่มีประชาชนให้ความสนใจมาก และใช้เวลาในการอภิปรายยาวนานถึง 2 วัน 2 คืน การเปิดอภิปรายครั้งที่ 2 นี้ มีผลต่อการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีในระยะเวลาต่อมา ซึ่งได้เห็นบทบาทความเป็นผู้นำทางการเมืองของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในการที่ตัดสินใจเลือกคณะรัฐมนตรีที่จะเข้ามาร่วมรัฐบาล โดยใช้อำนาจหน้าที่อันเป็นอิสระในการตัดสินใจ

3. ในการเสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปแทบทุกครั้ง สมาชิกสภาผู้แทนมักจะเสนอขอให้รัฐบาลได้กระจายข่าวทางวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงการอภิปรายกันในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร แต่รัฐบาลก็ไม่ยินยอมให้ออกอากาศโดยอ้างเหตุผลว่าไม่มีความจำเป็นซึ่งเป็นเหตุผลทางการเมืองของรัฐบาลในชุดก่อนๆ นำขึ้นมากล่าวอ้าง แต่การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีในครั้ง นี้ มีการถ่ายทอดสดทางสถานีโทรทัศน์ตลอดการอภิปรายทำให้ประชาชนจำนวนเป็นล้านๆ คน ได้ให้ความสนใจติดตามชมการอภิปรายการถ่ายทอดสดในช่วงเวลาดังกล่าว จากอดีตที่ผ่านมาตลอดจนสมัย รัฐบาล พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ไม่มีการถ่ายทอดเสียงวิทยุและโทรทัศน์ การถ่ายทอดครั้งนี้ได้ทำให้ประชาชนสามารถทราบได้ว่าผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรี ได้แสดงบทบาทหน้าที่ตลอดจนมีนิสัยส่วนตัวเป็นอย่างไร หากมีการถ่ายทอดโทรทัศน์ในการประชุมวาระสำคัญๆ ต่อไปเป็นระยะๆ ตั้แล้วประชาชนจะมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก เพราะภาพที่ปรากฏแก่สายตาประชาชนจะทำให้ประชาชนได้มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งครั้งต่อไปได้อย่างถูกต้อง ผู้แทนหรือรัฐมนตรีคนใดกล่าวเท็จ สุภาพอ่อนน้อม หรือกิริยามารยาทอย่างไร รวมทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังในการปฏิบัติหน้าที่ จะไม่สามารถหนีพ้นสายตา หรือการเฝ้าติดตามดูของประชาชนไปได้

คุณประโยชน์ของการถ่ายทอดสดในลักษณะดังกล่าว จึงเป็นการเปิดหูเปิดตา เปิดความคิดและปิดหนทางอำนาจพฤติกรรม ความไม่สุจริตของผู้แทนปวงชนได้อย่างเป็นผลดีมาก ขณะเดียวกันก็เป็นการกระตุ้นเตือนสร้างควมสำนึกทางการเมืองให้ประชาชนเข้าสู่ระบบการเมืองได้โดยทางอ้อม

4. พรรคฝ่ายค้าน มีบทบาททางการเมืองสูงมาก ในการแสวงหาข้อมูลหลักฐาน การวางลำดับขั้นตอนการนำเสนอการอภิปราย และการจัดผู้อภิปราย การแสดงเหตุผล และการกำกับควบคุมการดำเนินการอภิปรายให้อยู่ในกรอบมารยาทที่ดีพอสมควร ที่ลึกซึ้งมากก็คือ การวางประเด็นของเรื่อง เพื่อก่อแนวร่วมทางความคิดจากพรรคสังคมนิยม และพรรคร่วมรัฐบาลบางกลุ่ม

ผลกระทบที่มีต่อรัฐบาลในการลงมติจากการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติ
ไม่ไว้วางใจ

หลังจากผลการลงมติการเปิดอภิปรายได้สิ้นสุดลงไปแล้ว แต่เรื่องราวของการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนั้นยังไม่สิ้นสุด มีผลกระทบต่อพรรคการเมือง เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงคะแนนของ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ ไว้ 186 เสียง ไม่ไว้วางใจ 89 เสียง งดออกเสียง 51 เสียง เนื่องมาจากการตอบคำถามที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซักฟอกไม่แจ่มแจ้ง กรณีเรื่องการสั่งซื้อปืน 3 แสนนัด และกรณีการมีบ้านพักอันกว้างใหญ่ไพศาล¹⁹ และยังมีสาเหตุอื่นที่เป็นประเด็นปัญหาก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างพรรคการเมืองที่ร่วมรัฐบาลด้วยกัน มิใช่พรรคชาติไทยพรรคเดียวเท่านั้นที่ไม่ยกมือ แต่ยังมีพรรคกิจสังคมและพรรคราษฎรอีกด้วย²⁰ รวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดมีจำนวน 30 คน ซึ่งมาจาก 3 พรรคดังกล่าว²¹ พรรคประชาธิปไตยยุคเหมือนจะไม่พอใจในเหตุที่เกิดขึ้นเพราะถือว่าตนถูกพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกันหักหลัง เพราะได้ทำความตกลงกันแล้วว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคร่วมรัฐบาลทุกพรรค จะต้องออกเสียงแสดงความไว้วางใจรัฐมนตรี ทั้ง 4 คน ที่พรรคการเมืองฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจครั้งนี้แต่ในขณะที่พรรคประชาธิปไตยปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นอย่างเคร่งครัด พรรคร่วมรัฐบาลอื่นกลับไม่ปฏิบัติตาม ดังนั้นสมาชิกสังกัดพรรคประชาธิปไตย บางคนจึงเสนอขอให้พรรคพิจารณา

¹⁹ "ซักฟอก 4 รัฐมนตรี, มติไม่ไว้วางใจอัปยศ", แนวหน้า 10 (22 กรกฎาคม 2532), หน้า 1

²⁰ "ปชป. โดนแทงข้างหลัง แต่กักหนได้-ไม่มีปัญหา", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (30 กรกฎาคม 2530), หน้า 5.

²¹ รายชื่อทั้ง 30 คน มาจากพรรคชาติไทย 13 คน พรรคกิจสังคม 12 คน พรรคราษฎร 4 คน ดูรายละเอียดจาก สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (30 กรกฎาคม 2530), หน้า 5-6.

บทบาทหรือท่าทีของพรรคเสรีใหม่ ว่าสมควรจะร่วมรัฐบาลต่อไปหรือไม่ หากแต่เสียงส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย เพราะเชื่อว่าเป็นการกระทำของสมาชิกสังกัดพรรคร่วมรัฐบาลบางคนที่ไม่พอใจ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ เป็นการส่วนตัวเท่านั้น²² ได้กล่าวว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สังกัดพรรคกิจสังคม เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคอีสานได้ติดต่อขอเงินจาก นายเจริญ คันธวงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวนเงิน 5 ล้านบาท²³ แต่ไม่มีหลักฐานชัดเจนต่อเหตุการณ์ที่เรียกร้องผลประโยชน์ ความขัดแย้งกลุ่มนี้ยุติลงได้ เมื่อนายกรัฐมนตรีเรียกสมาชิกคณะเหล่านี้มาปรับความเข้าใจซึ่งก็กระทำได้เป็นผลสำเร็จความขัดแย้งของนักการเมืองนั้น พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ใช้บารมีอย่างมากที่จะช่วยยุติความขัดแย้ง

สถานการณ์ทางการเมืองในช่วงก่อนที่จะมีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 1²⁴

สถานการณ์ทางการเมืองภายหลังที่มีการเปิดอภิปรายพรรคการเมืองฝ่ายค้านถึงแม้จะเปิดความรุดทางการเมืองในสภาผู้แทนราษฎรได้สำเร็จอย่างงดงาม เพราะประชาชนเฝ้าสนใจติดตามดูแลควบคุมรัฐบาลอย่างใกล้ชิดด้วยตลอดมาแม้แต่จะภายหลังจากการเปิดอภิปรายทั่วไปได้สิ้นสุดลงไปแล้ว ประชาชนก็ยังติดตามสถานการณ์ทางการเมืองและควบคุมรัฐบาลไปด้วย ประเด็นปัญหาที่พรรคการเมืองฝ่ายค้านนำมาโจมตีทางสื่อมวลชนหนักที่สุดคือปัญหาการคอร์รัปชัน ของคณะรัฐมนตรี พรรคเอกภาพ เป็นแกนนำที่ออกมาเคลื่อนไหวที่จะขอ

²² "มติไว้วางใจ 4 รัฐมนตรี", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (30 กรกฎาคม 2532), หน้า 2.

²³ "ชวนแฉแหล่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหาประโยชน์", สยามรัฐ 40 (26 กรกฎาคม 2532), หน้า 1, 15.

²⁴ การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 1 รัฐบาลชุดพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ทำการปรับปรุง เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2533.

เปิดประชุมสภาสมัชชาสามัญที่ไม่สามารถกระทำสำเร็จ²⁵ ซึ่งปัญหาการคอร์รัปชันนี้ทางฝ่ายทหาร คือ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้เป็นอีกผู้หนึ่งที่ต้องเตือนให้รัฐบาลแก้ปัญหาให้โดยเร่งด่วน ดังคำกล่าวที่ว่า "ทหารจะหนุนรัฐบาลเฉพาะเรื่องที่มีความถูกต้องชอบธรรม และเป็นประโยชน์ต่อชาติและประชาชนเท่านั้น" นั้นหมายความว่า หากปัญหาคอร์รัปชันรุนแรงจนกลายเป็นเงื่อนไขที่รัฐบาลไม่ได้จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งตามข้อเรียกร้องของฝ่ายทหาร ฝ่ายทหารเองก็คงไม่สามารถที่จะนิ่งดูดายอยู่ได้อีกต่อไป เพราะถือว่าได้ให้โอกาสรัฐบาลเต็มที่แล้ว²⁶ จากสถานการณ์ดังกล่าว รัฐบาลมิได้ถูกแรงบีบจากพรรคการเมืองฝ่ายค้านด้านเดียว แต่ยังมีแรงบีบจากทหารอีกด้วยที่จะนำไปสู่การปรับปรุงคณะรัฐมนตรี²⁷ ซึ่งถ้าวิเคราะห์กันให้ลึกซึ้งแล้ว พรรคการเมืองฝ่ายค้านก็ได้แสดงบทบาทตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญ และประเด็นปัญหาหลัก คือ ปัญหาคอร์รัปชัน ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากนั้นก็ยังมีปัญหาเรื่องค่าครองชีพ ซึ่งเนื่องมาจากปัญหาน้ำมัน สถานการณ์ราคาน้ำมันโลกในขณะนั้นพุ่งตัวสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่รัฐบาลยังคงยืนยันยึดราคาน้ำมันในประเทศอยู่ได้ด้วยการใช้เงินกองทุนน้ำมันไปชดเชย ปัญหาน้ำมันมีผลต่อเนื่องถึงราคาสินค้า อุปโภค บริโภค ที่ได้พุ่งราคาสูงขึ้นจนทำให้ประชาชนเดือดร้อน การค้าส่งออกของไทยต้องต่อสู้กับระบบการกีดกันทางการค้า จากประเทศมหาอำนาจต่างๆ ประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบ เมื่อปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ

²⁵ การเปิดสภาสมัชชาสามัญได้นั้นจะต้องมีเสียงสนับสนุนถึง 208 เสียง คือ จะต้องมียกเสียงสนับสนุนถึง 1 ใน 3 หรือ 208 เสียง ซึ่งพรรคเอกภาพมีเสียงสนับสนุนเพียง 62 เสียงเท่านั้น จึงไม่สามารถกระทำสำเร็จดูรายละเอียดจาก "ฝ่ายค้านปล่อยหมัดจี้" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (31 ธันวาคม 2532-6 มกราคม 2533) และ "เปิดอกสมัคร สุนทรเวช", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (24-30 ธันวาคม 2532), หน้า 10-11.

²⁶ "ปรับ ครม. เมื่อพญาจะเหยียบเมือง", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (31 ธันวาคม 2532-6 มกราคม 2533), หน้า 8-9.

²⁷ ความขัดแย้งของรัฐบาลชุดพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีหลายกรณี เช่น เรื่องยึดรถโมบาย เป็นความขัดแย้งระหว่าง ทหาร และ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง ดูรายละเอียดได้จาก "ยึดรถโมบายรุกฆาต", ฐานเศรษฐกิจ 10 (12-18 พฤศจิกายน 2533), หน้า 22 และ "กรณีรถโมบายยูนิต", มติชนสุดสัปดาห์ 11 (11 พฤศจิกายน 2533), หน้า 15.

เกิดภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งสูงถึงร้อยละ 4-5 ซึ่งก็เป็นปัญหาที่พรรคการเมืองฝ่ายค้านยกขึ้นมาโจมตีรัฐบาล²⁸ รัฐบาลก็ได้พยายามอย่างเต็มความสามารถในการแก้ปัญหาทุกด้านโดยเฉพาะความขัดแย้งที่มาจากพรรคร่วมรัฐบาล พรรคการเมืองฝ่ายค้านซึ่งนายกรัฐมนตรีได้พยายามใช้บารมีในการเสริมรอยร้าวความขัดแย้งของนักการเมืองต่าง ๆ มาตลอดแต่การประสานรอยร้าวกับฝ่ายทหารนั้น รัฐบาลได้กระทำน้อยมากซึ่งทหารซึ่งนำโดย พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ต้องการให้รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ปรับคณะรัฐมนตรีโดยให้ตัดหัวหน้าพรรคมวลชนร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง ออกจากคณะรัฐมนตรี²⁹ แต่การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีก็ยังมีพรรคมวลชนร่วมรัฐบาลอยู่

การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 1 พรรครัฐบาลประกอบด้วยพรรคการเมือง 7 พรรค คือ พรรคชาติไทย 96 เสียง พรรคกิจสังคม 54 เสียง พรรคประชาธิปัตย์ 48 เสียง พรรคปวงชน 17 เสียง พรรคราชฎ 21 เสียง พรรคมวลชน 5 เสียง พรรคสหประชาชาติไทย 5 เสียง รวมทั้งสิ้น 246 เสียง ส่วนพรรคฝ่ายค้านที่เหลืออยู่ 111 เสียง มีดังต่อไปนี้ คือ พรรคเอกภาพ 62 เสียง พรรคพลังธรรม 14 เสียง พรรคประชากรไทย 31 เสียง พรรคเสรีนิยม 3 เสียง และพรรคพลังสังคมประชาธิปไตย 1 เสียง³⁰ โดยรัฐบาลชุดพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกาศให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง และตั้งรัฐมนตรีใหม่รัฐบาลชุด พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ชุดที่ 1 ก็ได้หมดอำนาจลงเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2533 รวม

²⁸ "ระเบิดเวลา 10 ลูก แรงอึดกระแทกรัฐบาลชาติชาย 1", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (13 สิงหาคม 2532), หน้า 10.

²⁹ พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ได้กล่าวว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไม่รักษาสัญญาสุภาพบุรุษที่ยังมีพรรคมวลชนร่วมรัฐบาล ซึ่งพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้กล่าวว่า เป็นมติร่วมของพรรครัฐบาลที่ยังต้องการพรรคมวลชนให้ร่วมรัฐบาลอยู่ รัฐบาลชุดที่ปรับปรุงครั้งที่ 1 26 สิงหาคม 2533 นี้อยู่มาได้ประมาณ 3 เดือนเศษ ก็มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 2 อีก ในวันที่ 15 ธันวาคม 2533 ตูรายละเอียดจาก "The New Chatchai government" Bangkok Post (15 December 1990), หน้า 1. และ "การประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี" สยามจดหมายเหตุ 16 (1-7 มีนาคม 2534), หน้า 226-229.

³⁰ "การปรับ ครม.", สารสันทัด 4 (9 กันยายน 2533), หน้า 972-973.

เวลาของรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ชุดที่ 1 บริหารประเทศมาเป็นเวลานาน 2 ปี 22 วัน³¹ จึงได้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2533³² (ตุลาคมผนวก) การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ครั้งนี้ยิ่งทำให้ความขัดแย้งของรัฐบาล กับทหารรุนแรงยิ่งขึ้น³³ ในที่สุดรัฐบาลตัดสินใจปรับปรุงคณะรัฐมนตรีอีกเป็นครั้งที่ 2 รัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ บริหารประเทศมาจนครบ 2 ปี 5 เดือน³⁴ และได้ถูกคณะทหารได้ยึดอำนาจการปกครองโดยวิธีการรัฐประหารเงียบ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534

การพัฒนาทางเศรษฐกิจ

การเป็นผู้นำทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เห็นได้จากนโยบายเด่นชัดที่สุด คือ การประกาศนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า ซึ่งเท่ากับว่าให้เศรษฐกิจนำการทหาร³⁵ ความสำเร็จของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในด้านการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของประเทศไทย ได้ขยายตัวในอัตราสูงเกินกว่าเป้าหมายที่ แผน ๖แม่บทฉบับที่ 6 กำหนดไว้มาก ในช่วง 3 ปีแรก คือ ระหว่าง ปี 2530-2532 ได้ประสบความสำเร็จเกินกว่าเป้าหมายที่คาดไว้มาก กล่าวคือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

³⁰"การปรับ ครม.", สารสันทัด 4 (9 กันยายน 2533), หน้า 972-973.

³¹รัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้รับโปรดเกล้าให้บริหารราชการแผ่นดินตามประกาศ พระบรมราชโองการโปรดเกล้า เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2531 บริหารมาจนถึงวันที่ 26 สิงหาคม 2533 ดูรายละเอียด มติชน 12 (9 สิงหาคม 2532), หน้า 2. และ สยามรัฐ 41 (28 สิงหาคม 2533), หน้า 2.

³²"ประกาศให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งและรัฐมนตรี", สยามรัฐ 41 (28 สิงหาคม 2533), หน้า 2.

³³"PM Proposes dinner to end cold war" The Nation (21 December 1991), p. 5.

³⁴"รายชื่อนายกรัฐมนตรี จำนวนครั้งและเวลาที่ดำรงตำแหน่ง" มติชนสุดสัปดาห์ 11 (10 มีนาคม 2533), หน้า 15.

³⁵"ชาติชาย ฝ่าขวากหนามแรงเหวี่ยง ธุรกิจการเมือง โนห์ร้องเพลง", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (25 กันยายน 2532), หน้า 41.

มีอัตราสูงเฉลี่ยถึงร้อยละ 11.7 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายอัตราร้อยละ 5 ต่อปีที่กำหนดไว้ในแผนฯ การที่อัตราเศรษฐกิจของไทยขยายตัวอย่างมาก ในเชิงเปรียบเทียบการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจติดอันดับแนวหน้าของโลกทีเดียว ทั้งนี้เพราะมีนักลงทุนต่างชาติเบนเข็มมาลงทุนในประเทศไทยอย่างมากมาหลายโครงการ เช่น โครงการอีสต์เทิร์นซีบอร์ด โครงการเซาเทิร์นซีบอร์ด โครงการพัฒนาเมืองใหม่ที่เชียงใหม่ และชลบุรี โครงการรถไฟฟ้า^{๓๕}

ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เศรษฐกิจไทยขยายตัวในอัตราสูงเช่นนี้ ได้แก่ การขยายตัวของการส่งออก การลงทุน และการท่องเที่ยว ซึ่งขยายตัวดีกว่าที่ได้มีการประมาณการไว้ค่อนข้างมาก นอกจากนั้นภาวะเศรษฐกิจโลกได้เอื้ออำนวยต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ราคาน้ำมันและอัตราดอกเบี้ยลดต่ำลง ในขณะที่ราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกและอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศอุตสาหกรรมได้ปรับตัวสูงขึ้น ตลอดทั้งความได้เปรียบของไทยในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์และอัตราค่าจ้างแรงงานที่ไม่สูงนักทำให้ฐานการแข่งขันของไทยในตลาดโลกอยู่ในฐานะได้เปรียบ จึงทำให้การลงทุนและการส่งออกเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ การดำเนินนโยบายการเงินและการคลังอย่างระมัดระวัง ประกอบกับเสถียรภาพทางการเมืองในช่วงปลายแผนฯ 5 และต้นแผนฯ 6 ก็มีผลสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นใจทางธุรกิจ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นแรงผลักดันให้เศรษฐกิจของไทยขยายตัวในอัตราสูงเกินกว่าเป้าหมายของ แผนฯ 6 ที่กำหนดไว้เป็นอันมาก

เสถียรภาพเศรษฐกิจ การเงินการคลังอยู่ในเกณฑ์ดี

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจไทยประกอบด้วยภาวะเศรษฐกิจโลกที่เอื้ออำนวย และการดำเนินนโยบายการเงิน และการคลังที่รัดกุมมีส่วนเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเงินการคลังของประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ให้อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ

^{๓๕} "ชาติชาย ฝ่าขวากหนามแรงเหวี่ยง ธุรกิจการเมือง โน้มน้าบเพลง", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (25 กันยายน 2532), หน้า 41.

^{๓๖} "เร่งส่งเสริมการส่งออก เพื่อลดปัญหาการขาดดุลการค้า", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 39 (27 กันยายน 2535), หน้า 24-35.

กล่าวคือ ภาระหนี้สินต่างประเทศของไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน อัตราส่วนของการชำระหนี้สินทั้งในรูปเงินต้น และดอกเบี้ยต่อรายได้จากการส่งออกได้ลดลงเป็นลำดับจากร้อยละ 31 ในปี 2529 มาเป็นร้อยละ 17 ในปี 2532

ทางด้านการบริหารการคลังของประเทศ ปรากฏว่าดุลการคลังของรัฐบาลได้เริ่มเกินดุลเป็นครั้งแรก ในปี 2531 เป็นต้นมา ส่วนอัตราเงินเฟ้อแม้ว่าจะมีแนวโน้มสูงขึ้นจากร้อยละ 2.5 ในปี 2530 เป็นร้อยละ 5.4 ในปี 2532 แต่ก็นับว่ายังอยู่ในระดับไม่สูงเกินไปนัก จึงพอสรุปได้ว่าในระยะ 3 ปีแรกของแผนฯ 6 ไม่เพียงแต่เศรษฐกิจไทยจะขยายตัวในอัตราสูงเท่านั้น แต่เป็นการขยายตัวที่มีเสถียรภาพดีพอสมควร³⁷

นโยบายการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้กล่าวถึง ทิศทางเศรษฐกิจไทย สภาพเศรษฐกิจปี 2532 เรื่องนโยบายการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าซึ่ง พลเอกชาติชาย กล่าวว่า ... นโยบายการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าที่ผมได้ริเริ่มขึ้นมานั้นได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากนักธุรกิจนานาชาติ ทำให้ภาพพจน์ของไทยโดดเด่นขึ้นเป็นอย่างมากอย่างไรรก็ตามภาคเอกชนก็มีส่วนส่งเสริมนโยบายนี้เป็นอย่างยิ่ง ทำให้ประตูแห่งสันติภาพเปิดออกความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับประเทศในภูมิภาคอินโดจีนเป็นไปได้ในทางที่ดี ซึ่งผมถือเป็นนิมิตรหมายอันใหม่ของการพัฒนาประเทศที่เราได้ริเริ่มขึ้นมา ผมอยากจะเรียกว่า "new look democracy" ...³⁸

การค้าไทยกับลาว ความพยายามในการขยายตลาดการค้าในอินโดจีน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีของไทยได้เปิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับรัฐบาลอุซเบกเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2532 ได้มีการพบปะเจรจากันอย่างไม่เป็นทางการระหว่าง พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับนายอุซเบก ที่กรุงเทพฯ ผลคือมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเศรษฐกิจร่วมระหว่างไทย-กัมพูชา โดยกัมพูชาต้องการร่วมมือเร่งด่วน 8 ประการ ได้แก่

- 1) การทำประมง
- 2) การทำไม้
- 3) การท่องเที่ยว
- 4) การแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภค

³⁷ วสันต์ ธีรานุรักษ์, สรุปทิศทางการพัฒนาประเทศไทยภายใต้กรอบของแผนฯ 7

พ.ศ. 2535-3539 (กรุงเทพมหานคร : หจก.ธีรานุสรณ์การพิมพ์, 2534), หน้า 1-2.

³⁸ "ทิศทางเศรษฐกิจไทยในทัศนะของนายกรัฐมนตรี", กรุงเทพธุรกิจ (ธันวาคม 2532), หน้า 45.

5) การลงทุน 6) การฟื้นฟูการคมนาคม 7) การทำเหมืองพลอย และ 8) การฟื้นฟูคณะกรรมการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขง ต่อมาเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2532 ที่กรุงเทพฯ กลุ่มภาคเอกชนไทยได้จัดสัมมนาในระดับสากล เรื่องอินโดจีน : จากสนามรบสู่สนามการค้า มีผู้นำภาครัฐของ เวียดนาม ลาว และกัมพูชาเข้าร่วมด้วย

การค้ากับลาวไทยยังได้เปิดตลาดสินค้ากับลาว ซึ่งเมื่อลาวและไทยได้ดำเนินการตามนโยบายการให้และการรับจนสามารถยกระดับรายได้ให้สูงขึ้นเมื่อใด ลาวย่อมพร้อมเป็นตลาดรองรับการผลิตสินค้าอุปโภคและบริโภคจากไทยได้ เมื่อสินค้าที่ผลิตมีตลาดรองรับสินค้าเพิ่มขึ้นย่อมเกิดการขยายตัวทางด้านการผลิต และจากความรู้ทาง technology ที่ไทยมีอยู่สูงกว่าลาว ทำให้ไทยได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมส่งไปขายยังประเทศลาว โดยสร้างการผลิตของไทยย่อมมีการขยายโครงสร้างการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมมากขึ้นกว่าแต่เดิม รวมถึงการขยายเป้าหมายการผลิตเพื่อส่งออกในอันที่จะนำมาซึ่งการเพิ่มรายได้เข้าประเทศ

สำหรับสินค้าที่ไทยส่งไปขายในลาว ได้แก่รถจักรยานยนต์ รถจักรยานและอะไหล่ เครื่องใช้ไฟฟ้า ยารักษาโรค วัสดุก่อสร้าง เป็นต้น

การค้าไทยกับเวียดนาม การค้าขายกับเวียดนาม สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าดังต่อไปนี้ ตารางที่ 2-ตารางที่ 3

ศูนย์วิทยพัชวิทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 สินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยไปเวียดนามปี 2532-2533

มูลค่า : พันบาท

สินค้า	2532	2533	การเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
1. น้ำตาลทราย	15,552	176,610	1,029.2
2. แผ่นพลาสติก (ไวนิลคลอไรด์)	7,250	59,615	722.3
3. เคมีภัณฑ์	17,635	51,852	194.0
4. ผลิตภัณฑ์พลาสติก	1,309	18,511	1,314.1
5. เครื่องรับวิทยุ โทรทัศน์และส่วนประกอบ	121	7,443	6,051.2
6. ผ้าผืน	1,931	7,071	266.2
7. ผลิตภัณฑ์เภสัชกรรม	68	5,655	8,216.2
8. หม้อแบตเตอรี่และส่วนประกอบ	402	5,421	1,248.5
9. เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ	1,929	5,184	168.7
10. ผลิตภัณฑ์ปอ	249,715	4,621	-98.1
11. รถจักรยานยนต์	11,034	4,279	-61.2
12. แร่ขี้ผึ้ง	-	4,224	-
13. เครื่องรับโทรทัศน์และอุปกรณ์	-	2,690	-
14. อุปกรณ์และเครื่องใช้ทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์	-	2,536	-
15. กระดาษชำระ กระดาษเช็ดหน้าและ กระดาษอนามัย	15	2,269	15,026.7
16. อื่น ๆ	109,586	109,827	0.2
การส่งออกรวม	416,547	466,808	12.1

ที่มา : กรมศุลกากร รวบรวมโดยส่วนวิจัยเศรษฐกิจทั่วไป ฝ่ายวิชาการ ธนาคารกสิกรไทย

ตารางที่ 3 สินค้าที่สำคัญของไทยไปเวียดนามปี 2532-2533

มูลค่า : พันบาท

สินค้า	2532	2533	การเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
1. เยื่อทำกระดาษและไม้ต่าง ๆ	370,612	1,225,152	230.6
2. เหล็กและเหล็กกล้า	301,737	502,653	66.6
3. สัตว์และพืช	225,417	415,014	84.1
4. ปลาและปลาสำเร็จรูป	38,705	96,156	148.4
5. สินแร่ โลหะอื่น และเศษโลหะ	190,935	59,676	-68.7
6. ถ่านหิน	15,157	27,786	83.4
7. กระดาษและกระดาษแข็ง	130	21,393	16,356.2
8. หนังสัตว์และผลิตภัณฑ์จากหนังสัตว์	3,453	20,361	489.7
9. เส้นใยใช้ในการทอ	12,134	11,002	-9.3
10. ด้ายทอผ้าและด้ายเส้นเล็ก	5,465	6,225	13.9
11. เครื่องบิน เรือและอุปกรณ์การบิน	-	5,625	-
12. เครื่องแต่งเรือน	2,470	2,332	-5.6
13. ผลิตภัณฑ์จากไม้และไม้ก๊อก	762	2,294	201.0
14. ผลิตภัณฑ์โลหะ	7,380	1,511	-79.5
15. เคมีภัณฑ์	1	627	62,600.0
16. อื่น ๆ	4,283	2,310	-46.3
การส่งออกรวม	1,178,640	20,400,108	103.6

ที่มา : กรมศุลกากร รวบรวมโดยส่วนวิจัยเศรษฐกิจทั่วไป ฝ่ายวิชาการ ธนาคารกสิกรไทย

มูลค่าส่งออกรวมของไทยไปยังกลุ่มประเทศอินโดจีน (ไม่รวมการค้าชายแดน) เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 33.1 ในปี 2530 และเพิ่มขึ้นในอัตราที่ชะลอลงในช่วงต่อมาคือประมาณ ร้อยละ 25.3 ในปี 2531 สำหรับปี 2532 เป็นปีที่การส่งออกจากไทยไปอินโดจีนเพิ่มขึ้น มากถึงร้อยละ 43.7 ซึ่งเป็นอัตราเพิ่มที่สูงมาก ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐบาลได้ดำเนินมาตรการ ขยายการค้ากับประเทศเหล่านี้ ภายใต้นโยบายการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้ามา ตั้งแต่กลางปี 2531

เมื่อการค้าขยายตัวขึ้นมา ประเทศไทยก็เริ่มขาดดุลการค้ากับประเทศอินโดจีน ด้วย โดยในปี 2532 ไทยเริ่มขาดดุลการค้ามูลค่า 919.5 ล้านบาท และในช่วงเดือน มกราคม-สิงหาคม 2533 นั้น ไทยขาดดุลการค้าต่อกลุ่มประเทศเหล่านี้แล้วถึง 1,112 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม ถ้าวัดถึงการค้าชายแดนแล้ว สถานะดุลการค้าของไทยน่าจะดีขึ้น มาก หากแต่ตัวเลขการค้าชายแดนนั้นเก็บรวบรวมได้ยากลำบาก เพราะส่วนหนึ่งเป็นการ ค้าขายผิดกฎหมายและผิดระเบียบที่ทางรัฐบาลกำหนดไว้

ในบรรดาประเทศในกลุ่มอินโดจีนนี้ ลาวเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่สุด มูลค่า การค้าไทย-ลาว ในช่วงที่ผ่านมามีมูลค่าสูงมาก เมื่อเทียบกับอีก 2 ประเทศ คือ กัมพูชา และเวียดนาม โดยเป็นสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 48-65 ของมูลค่าการค้ารวมของ ไทย-อินโดจีน ในช่วงปี 2529-2533 ที่ผ่านมา

สินค้าออกจากไทยไปอินโดจีน ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องจักร และเครื่องไฟฟ้า รถจักรยานยนต์ อาหารกระป๋อง เป็นต้น ในขณะที่สินค้าไทยนำ เข้าจากอินโดจีนนั้นมักจะเป็นสินค้าวัตถุดิบประเภทไม้ แร่ อัญมณี จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่ม ประเทศอินโดจีนนั้นจำเป็นต้องพึ่งพาสินค้าอุปโภค บริโภค ในชีวิตประจำวัน จากไทยใน ขณะที่กลุ่มประเทศเหล่านี้ก็มีทรัพยากรธรรมชาติที่ประเทศไทยต้องการอยู่มาก ดังนั้นความ สัมพันธ์ทางการค้าระหว่างกันจึงมีแนวโน้มที่ดีขึ้น และขยายตัวมากขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะ ในภาวะที่ประเทศพัฒนาแล้วต่าง ๆ มีการกีดกันทางการค้ารุนแรงขึ้น และภาวะเศรษฐกิจ ของหลายประเทศคู่ค้าสำคัญของไทยกำลังประสบภาวะถดถอยตลาดอินโดจีนจึงเป็นตลาดที่ทั้ง ภาครัฐบาลและเอกชนให้ความสนใจอย่างมากในขณะนี้ เพราะทำเลที่ตั้งของประเทศที่อยู่ ใกล้ชิดและมีลักษณะพื้นฐานในการดำรงชีวิตในหลาย ๆ อย่างใกล้เคียงกัน

แม้ว่าขณะนี้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างไทย-อินโดจีน มีแนวโน้ม ที่จะเพิ่มขึ้น แต่ปัญหาและอุปสรรคในการค้าระหว่างไทย-อินโดจีน ก็ยังมีอยู่มาก ทั้ง

อุปสรรคจากฝ่ายไทยและอินโดจีน เช่น ความไม่ชัดเจน และความไม่แน่นอนของนโยบายการค้าและเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่มอินโดจีน ทำให้นักธุรกิจไทยต้องดำเนินการค้าด้วยความระมัดระวัง มีการควบคุมสินค้าเพื่อความมั่นคงของชาติ ปัญหาหนี้สินและการขาดแคลนเงินตราต่างประเทศของกลุ่มประเทศอินโดจีนและปัญหาการค้าชายแดน เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่รอการแก้ไขอยู่

ความเป็นผู้นำของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้รับผลสำเร็จในนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า เพราะเป็นการยุติปัญหาการรบในสมรภูมิอินโดจีน และเดิมที่มีการลักลอบค้าชายตามชายแดนอยู่แล้วเป็นการปรับโฉมหน้าจากการค้าลักลอบ เพื่อความอยู่รอดมาเป็นการค้าและการลงทุนโดยเสรีและเปิดเผยอย่างเต็มรูปแบบ^{๑๑}

นโยบายโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด

เป็นโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐานขึ้นในประเทศไทยโดยจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกในปี 2524

ตามแผนงานนั้น รัฐบาลมุ่งหวังที่จะนำเอาก๊าซธรรมชาติขึ้นมาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า โดยแปรสภาพจากก๊าซธรรมชาติเป็นผลิตภัณฑ์เม็ดพลาสติก และผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่แพร่หลายไปทั่วโลก

หากทำได้สำเร็จหมายถึงว่าอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศไทยจะสามารถพัฒนาลงสู่ระดับลึกได้ ลดหรือยกเลิกการนำเข้าเม็ดพลาสติกจากต่างประเทศเลยทีเดียวซึ่งก่อนหน้านี้จะนำเข้าจากต่างประเทศทั้งสิ้น

ในแผนปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งนี้ ใช้น้ำเพียงเจาะลึกเฉพาะอุตสาหกรรมปิโตรเคมีเท่านั้น ยังขยายถึงอุตสาหกรรมพื้นฐานอื่นๆ ด้วย โดยกำหนดให้พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นแหล่งที่ตั้งของ โครงการอุตสาหกรรมเหล็กแผ่นรีดร้อน-รีดเย็น โครงการปิโตรเคมีซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทยทั้งสิ้น ทั้งในรูปแบบมาเป็นวัตถุดิบเพื่อแปรสภาพหรือใช้ทางตรงในลักษณะเชื้อเพลิง

ส่วนประกอบของโครงการต่างๆ ที่อยู่ในแผนดังกล่าว คือ การสร้างท่าเรือน้ำลึกขึ้น 2 แห่งที่แหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี และมาบตาพุด จังหวัดระยอง นิคมอุตสาหกรรม

^{๑๑} "ว่าด้วยการค้าชายแดนไทย ในรอบครึ่งปี 2532", ฐานเศรษฐกิจ (24-29 กรกฎาคม 2532), หน้า 27-28.

โครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการลงทุน โรงแยกก๊าซ 2 โรง (ของปตท.)
โรงงานปิโตรเคมี 2 โรง (กิจการร่วมทุนระหว่างรัฐกับเอกชน) โรงงานเม็ดพลาสติกและ
ผลิตภัณฑ์ทางเคมี 13 โรง (ของเอกชน) วงเงินลงทุนกว่า 200,000 ล้านบาท

โครงการต่างๆ ซึ่งเป็นโครงการลงทุนหลักในเขตนี้ ปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง ยกเว้นโรงแยกก๊าซ หน่วยที่ 1 และโรงงานเม็ดพลาสติกของเอกชน 4 โรง
เปิดดำเนินการไปแล้ว ส่วนที่เหลือนั้นบางแห่งจะเปิดทำการผลิตได้ในปี 2534 และท้ายที่
สุดในปี 2535⁴⁰

นโยบายโครงการเซาท์เทิร์นซีบอร์ด

ในปี พ.ศ. 2532 คณะรัฐมนตรีภายใต้การนำของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
นายกรัฐมนตรีก็ได้มีมติอนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ (เซาท์เทิร์น
ซีบอร์ด) ขึ้นอีกและตั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ควบคู่กันไป

เป้าหมายคือใช้ศักยภาพของพื้นที่ในจังหวัดภาคใต้ที่มีอยู่ เปิดเส้นทางขนส่งสินค้า
ทางทะเลสายใหม่และเป็นแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมที่สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้

กล่าวคือ ปัจจุบันนี้การขนส่งน้ำมันจากยุโรปและตะวันออกกลาง สู่ตะวันออกไกล
มี 3 เส้นทางหลัก คือ หนึ่งเส้นทางผ่านช่องแคบมะละกา-ประเทศสิงคโปร์ ระยะทางประ
มาณ 11,205 กิโลเมตร สองเส้นทางผ่านประมาณ 12,000 กิโลเมตร และสามเส้นทาง
ผ่านช่องแคบลอมลอก-ประเทศอินโดนีเซียระยะทางประมาณ 13,150 กิโลเมตร

ถ้าหากพัฒนาภาคใต้โดยเปิดเส้นทางขนส่งสินค้าสายใหม่จากฝั่งอันดามัน (จังหวัด
กระบี่) ไปยังทะเลอ่าวไทย (อำเภอขนอม จังหวัดสุราษฎร์ธานี) เส้นทางสายนี้จะช่วยย่น
ระยะทางให้สั้นเข้าจากเส้นทางเดินเรือที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้ถึงประมาณ 800-2,800 กิโล
เมตร และสิ่งที่จะเกิดขึ้นติดตามมา คือเป็นแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมแห่งใหม่ของประเทศ
ไทยซึ่งเอื้อต่อการขยายการลงทุนด้านกิจการกลั่นน้ำมัน เช่น โรงกลั่นน้ำมัน (อย่างที่สิงคโปร์
และอินโดจีน) ศูนย์จำหน่ายน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมัน หรือคลังเก็บน้ำมัน เป็นต้น

รัฐบาลมองเห็นว่า พื้นที่บริเวณจังหวัดกระบี่ และขนอมจะเป็นศูนย์กลางการแยก
และการบรรจุสินค้ากล่องที่ขนส่งระหว่างตะวันออกไกล และยุโรป/ตะวันออกกลางด้วยและ
การที่มีสายเดินเรือนานาชาติมาเทียบท่าควบคู่ไปกับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจใหม่ขึ้นที่บริเวณ

⁴⁰ ฐานเศรษฐกิจ (24-29 กรกฎาคม 2532), หน้า 88.

กระบี่และขอนแก่นจะเปิดโอกาสให้ภาคใต้ของประเทศ สามารถนำเข้าวัตถุดิบใหม่และชิ้นส่วนต่างๆ มาใช้ในการแปรรูปและการผลิตด้านอุตสาหกรรมนอกเหนือ จากการแปรรูปพืชผลเกษตรของท้องถิ่น เช่น ยางพารา น้ำมันปาล์ม ผลไม้และสัตว์น้ำสำหรับอุตสาหกรรม การเกษตร

ในปี 2533 จะเริ่มวางแผนแม่บทสำหรับโครงการพัฒนานี้ที่ชายฝั่งทะเลใต้ ภายใต้การสนับสนุนจากสหรัฐ ญี่ปุ่น และคูเวต ด้านผู้เชี่ยวชาญการศึกษาและวางแผนและได้รับเงินช่วยเหลือจากธนาคารโลกวงเงิน 1.5 ล้านดอลลาร์⁴¹

สำหรับสภาพเศรษฐกิจในสังคมไทยปี พ.ศ.2532 ถึง พ.ศ.2533 นั้น มีภาวะเศรษฐกิจที่ขยายตัวค่อนข้างสูงดังตารางที่ 8 นั้นเป็นความสำเร็จอย่างน่าดงามประการหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจไทยซึ่งผู้นำในโลกปัจจุบันนี้ จะต้องมีการปรับปรุงพัฒนาประเทศให้ราษฎรมีโอกาสอยู่ดีกินดี

ปรากฏตาม ตารางที่ 4 เปรียบเทียบภาวะทางเศรษฐกิจ ปี 2532 และ 2533

⁴¹ ฐานเศรษฐกิจ (24-29 กรกฎาคม 2532), หน้า 90.

ตารางที่ 4 เครื่องชี้ภาวะเศรษฐกิจปี 2532 และ 2533

	2532	2533
1. การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ	10.0%	9.0%
2. การขยายตัวภาคเกษตรกรรม	4.0%	3.0%
3. การขยายตัวภาคอุตสาหกรรม	14.0%	14.0-14.5%
4. การขยายตัวภาคบริการ	12.5%	13.0-14.0%
5. มูลค่าการส่งออก (ล้านบาท)	513,000	605,000
	(28.5%)	(18.0%)
6. มูลค่าการนำเข้า (ล้านบาท)	633,000	735,400
	(26.2%)	(16.0%)
7. การขาดดุลการค้า (ล้านบาท)	-120,000	-130,000
8. การขยายตัวของเงินฝาก	25.0%	24.0%
9. การขยายตัวของเงินให้กู้ยืม	28.0%	26.0%
10. อัตราเงินเฟ้อ	6.0%	6.0-6.5%
11. การขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยว		
- จำนวนนักท่องเที่ยว (ล้านคน)	5.0%	6.0%
	(18.2%)	(20.0%)
- รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท)	98,000	127,000
	(24.3%)	(29.6%)

ที่มา : ประมวลการโดยฝ่ายวิชาการ ธนาคารกสิกรไทย (ธันวาคม 2532), หน้า 10.

"เศรษฐกิจไทย 2532 ขยายตัวสูงสุดในโลก"

นอกจากโครงการต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้นแล้วพบว่า ในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ โดยเฉพาะปี พ.ศ. 2532 นั้นธุรกิจการก่อสร้างและการพัฒนาที่ดินได้พัฒนาอย่างรวดเร็วมาก ซึ่ง "รังสรรค์ ต่อสุวรรณ" ได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุที่มีการพัฒนาที่ดินได้รับความสำเร็จเนื่องมาจาก

ประการแรกเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมแล้วค่อนข้างดี ประชาชนมีอำนาจในการซื้อมากขึ้น พฤติกรรมของผู้บริโภค จะหันเหเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีความทันสมัยมากขึ้นกว่าก่อน จะเห็นได้ว่า เริ่มมีคอนโดมิเนียม ที่มีราคาไม่แพงนักเกิดขึ้น นอกจากนั้นความต้องการในการที่จะมีบ้านอยู่อาศัยของตัวเองก็ยังคงมีอยู่

ประการที่สอง การหลั่งไหลมาของนักลงทุนต่างชาติ ที่เข้ามาลงทุนในบ้านเรา ด้วยเหตุที่ว่า เมืองไทยมีความได้เปรียบในเรื่องของค่าแรงงานที่ต่ำ ความมั่นคงทางการเมืองในระดับหนึ่ง เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ในภูมิภาคแถบนี้ และที่ดินที่ยังมีราคาไม่แพงนัก

ประการที่สาม มีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่และการเคลื่อนย้ายทางประชากรอย่าง เป็นได้ชัด ที่ดินที่เคยใช้ในการทำเกษตรกรรม ได้เปลี่ยนมาเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการอยู่อาศัยและใช้ในการอุตสาหกรรมและธุรกิจมากขึ้น

ประการที่สี่ นโยบายของรัฐบาลในการที่จะสร้างเมือง ที่เป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมใหญ่และเป็นท่าเรือส่งออก เช่น โครงการในแถบทะเลชายฝั่งตะวันออกและที่ภาคใต้ในอนาคต อันก่อให้เกิดความตื่นตัวในทางด้านธุรกิจและการลงทุนอย่างมากมา⁴²

ซึ่งจากการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทย พบว่าพื้นที่ที่ได้รับอนุญาตให้มีการก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นจริง จากในปี พ.ศ. 2530 มีพื้นที่ก่อสร้าง ร้อยละ 23.9 แต่พอในปี พ.ศ. 2531 มีพื้นที่ก่อสร้างได้รับอนุมัติถึงร้อยละ 60.3⁴³ (ดังตารางที่ 4)

⁴² รังสรรค์ ต่อสุวรรณ, "ปี 2532 ยังคงเป็นปีทองของธุรกิจก่อสร้าง-ที่ดิน", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (25 กันยายน 2532), หน้า 74.

⁴³ ธนาคารกสิกรไทย, "เศรษฐกิจไทย 2532 ขยายตัวสูงสุดในโลก", เอกสารธนาคารกสิกรไทย (ธันวาคม 2532), หน้า 57.

ตารางที่ 5 พื้นที่ได้รับอนุญาตก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานครจำแนกตามวัตถุประสงค์

ปี	ที่พักอาศัย	การพาณิชย์	อุตสาหกรรม	บริการและขนส่ง	อื่น ๆ	รวม
2527	3,834.4	2,259.0	39.5	506.0	258.1	6,897.
	(12.0)	(-19.1)	(-29.0)	(29.8)	(124.0)	(1.
2528	3,174.5	2,898.8	66.0	432.5	207.8	6,779.
	(-17.2)	(28.3)	(67.1)	(-14.5)	(-19.5)	(-1.
2529	3,992.2	2,408.2	39.9	276.0	125.7	6,837.
	(25.8)	(-17.1)	(-39.5)	(-36.2)	(-39.5)	(0.
2530	4,958.9	3,000.0	198.3	208.3	110.1	8,475.
	(24.2)	(24.8)	(397.0)	(-24.5)	(-12.4)	(23.
2531	8,197.4	4,153.0	344.9	424.2	469.3	13,588.
	(65.3)	(38.4)	(73.9)	(103.6)	(326.2)	(60.
8 เดือนแรก 2532	7,188.8	4,428.5	286.3	254.6	227.3	12,385.
	(42.9)	(73.8)	(39.9)	(57.0)	(56.9)	(52.

ที่มา : เอกสารธนาคารกสิกรไทย (ธันวาคม 2532) : หน้า 57.

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บเป็นร้อยละของการเปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การพัฒนากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตย

การพัฒนากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตยในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ การก้าวขึ้นมาเป็นอำนาจเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งจะให้เป็นผู้นำที่มีความชอบธรรมสูง (legitimacy) ระบบการเมืองไทยหลังจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นต้นมา นายกรัฐมนตรีไทยมาจากการแต่งตั้งทั้งสิ้น จนกระทั่งมาถึง พ.ศ. 2531 ในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำจากการเลือกตั้ง

ในสมัยนี้การพัฒนาเศรษฐกิจนำหน้าการเมืองทำให้มีชนชั้นกลางในสังคมมีจำนวนมากขึ้น การดำเนินนโยบายการทูต เปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า จนประเทศไทยมีการค้าขายและการลงทุนกับประเทศในกลุ่มอินโดจีน ลาว เวียดนาม กัมพูชา ซึ่งประเทศทั้งสามเหล่านี้มีความต้องการสั่งซื้อสินค้าไทย และเปิดโอกาสให้คนไทยเข้าไปลงทุนในต่างประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจทางด้านโครงการอีสเทิร์นบอร์ดและโครงการเซาท์เทิร์นซีบอร์ด ทำให้ต่างชาติหันมาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้น ทำให้ประชาชนชาวไร่ชาวนามีที่ดินอยู่สามารถนำที่ดินมาขายได้ ทำให้เกิดชนชั้นกลางมากขึ้นในสังคมไทย การมีชนชั้นกลางเพิ่มมากขึ้นนั้น เป็นการพัฒนากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตยวิถีทางหนึ่ง

ในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พรรคการเมืองไทยต่างมีอิสระภาพในการดำเนินการทางด้านการเมือง จะสังเกตพบว่ามีคามขัดแย้งและมีการวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ระหว่างพรรคการเมือง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ในพรรคเดียวกัน และนักการเมืองก็มีอิสระในการพูดการเขียนกันอย่างเสรีจนบางครั้งทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายนักการเมืองไทย พรรคการเมืองฝ่ายค้านก็สามารถดำเนินการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้ทำให้รัฐบาลถูกคว่ำคุกคามจากพรรคฝ่ายค้านอย่างเข้มแข็ง มีการเปิดเผยความประพฤติที่มีชอบของรัฐมนตรีบางคน ซึ่งทำให้ประชาชนให้ความสนใจกับการเมืองมากขึ้น นับเป็นความสำเร็จของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณประการหนึ่งที่สามารถระดมประชาชน (mobilization) เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

การพัฒนาในด้านกฎหมาย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ให้ความเป็นผู้นำผ่านร่างพระราชบัญญัติสำคัญ ๆ ออกมาได้เช่น พระราชบัญญัติการถ่ายทอดเสียงการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เป็นพระราชบัญญัติที่รอมานานถึง 18 ปี พระราชบัญญัติปิดป่า รอการแก้ไข

มาเป็นเวลา 48 ปี การแก้ไขรัฐธรรมนูญพศศกราช 2521 ซึ่งมีการเสนอแก้ไขมาแล้วใน
รัฐบาลหลายสมัย มีการเสนอขอแก้ไขมาแล้วทั้งหมด 9 ครั้ง⁴⁴

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารพัฒนาประเทศ

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารพัฒนาประเทศ ปัญหาที่รัฐบาล พลเอกชาติชาย
ชูดะหวัด ต้องประสบก็คือปัญหา "การคอร์รัปชัน" เนื่องจากบรรดาระัฐมนตรีหรือบรรดาสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีอาชีพเป็นพ่อค่านักธุรกิจได้เข้าสู่ระบบการเมืองมากกว่าอาชีพอื่นๆ และ
ในช่วงหลังนี้การเลือกตั้งได้ใช้เงินในการซื้อเสียงจำนวนมากมาย เมื่อบรรดาสมาชิกสภาผู้
แทนที่เข้ามาแล้วก็ต้องการที่จะถอนทุนคืน เป็นปัญหาที่ พลเอกชาติชาย ชูดะหวัด ไม่สามารถ
ใช้ความเป็นผู้นำตรวจสอบ "การคอร์รัปชัน" ของบรรดาระัฐมนตรีได้ เพราะสายใยความเชื่อ
โยงสายสัมพันธ์ที่เกี่ยวพันกับชมข่ายสายงานกลุ่มนักธุรกิจ ดังเช่น คำกล่าวของพลเอกชวลิต
ยงใจยุทธ ได้กล่าวว่า "รัฐบาลนี้ดีทุกอย่าง แต่ปัญหาใหญ่หลวงที่สามารถแก้ไขให้ลุกลงไปได้
ก็คือปัญหาคอร์รัปชัน ที่ได้แผ่ขยายวงออกไปทุกหย่อมหญ้ากว่าร้อยละ 90 เข้าไปแล้ว ซึ่งเป็น
เงื่อนไขทางการเมืองที่สำคัญ"⁴⁵ บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ฝ่ายค้านส่วนหนึ่งได้ทำการ
ตรวจสอบความประพฤติของคณะรัฐบาลและเนื่องจากรัฐบาลชุดนี้เป็นรัฐบาลที่มีการพัฒนาประ
เทศให้เป็นนิกร โดยเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งต้องมีการอนุมัติโครงการมากมาย โคร
งการบางโครงการมีการอนุมัติโดยรีบด่วน เช่น โครงการอนุมัติโทรทัศน์ 3 ล้านเลขหมาย
ซึ่งนายมนตรี พงษ์พานิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมได้อนุมัติซึ่งมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า
ไม่ได้ทำตามขั้นตอนและหลักการระเบียบปฏิบัติของกระทรวงการคลัง⁴⁶

⁴⁴ "การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับที่ล้มลุกคลุกคลานมาตลอด", สยามรัฐ
สัปดาห์วิจารณ์ 36 (25 มิถุนายน 2532), หน้า 11.

⁴⁵ "รัฐบาลผ่าน 1 ปี ระว่างสุดตอ เดือนตุลาฯ อาถรรพณ์" สยามรัฐสัปดาห์
วิจารณ์ 36 (20 สิงหาคม 2532), หน้า 8.

⁴⁶ "ดินพิกฮัลโหลฤทธิ์ ความพยายามเอือกสุดท้าย ทศท.", มติชนสุดสัปดาห์
(12 มิถุนายน 2532), หน้า 17.

ปัญหาอุปสรรคเป็นปัญหาที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้ทันความต้องการของประชาชนโดยรวดเร็ว จึงทำให้เป็นสาเหตุประการสำคัญที่ประชาชนไม่พอใจในรัฐบาลชุดนี้ และคณะทหารชุดรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ยกมาเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งในการล้มล้างรัฐบาล

การแก้ไขปัญหาและการรักษาอำนาจ

การแก้ไข้ปัญหาของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นไปด้วยความฉับไว กล่าวตัดสินใจเปรียบเสมือนนักธุรกิจดำเนินการค้า ปัญหาหลายเรื่องที่ตั้งมาจากรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เช่น การขึ้นเงินเดือนข้าราชการ เมื่อเข้ามารับตำแหน่ง พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกาศการขึ้นเงินเดือนให้กับข้าราชการทั่วประเทศโดยรีบด่วน ซึ่งเป็นความกล้าหาญอย่างมากมาย และพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เร่งดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ ดำเนินนโยบายการเงิน การคลัง โดยรีบด่วนที่จะให้มีการหาเงินหมุนเวียน จัดเก็บรายได้ให้สูงมากขึ้น ฐานะการคลังจึงมีความมั่นคงกว่าในช่วงใด ๆ ที่ผ่านมา⁴⁷ เช่น การส่งเสริมการลงทุน ชักชวนพ่อค้าต่างชาติให้เข้ามาลงทุนในประเทศไทย ขยายตลาดการค้าให้กับคนไทย มีโอกาสผลิตสินค้าไปขายต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอินโดจีน และการส่งแรงงานไปตะวันออกกลาง เป็นช่วยที่เจริญสูงสุด แรงงานไทยไปทำงานยังตะวันออกกลาง ส่งเงินกลับเข้าประเทศเป็นจำนวนมากมาย ในปี พ.ศ. 2531 คนงานที่ไปทำงานตะวันออกกลางส่งเงินกลับเข้าประเทศ 9,124.6 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2532 ส่งเงินกลับเข้าประเทศ 8,071.2 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2533 ส่งเงินกลับเข้าประเทศ 5,680.4 ล้านบาท⁴⁸

⁴⁷ "ยุคทองของเศรษฐกิจไทย", ข่าวพิเศษ 12 (28 สิงหาคม - 3 กันยายน 2532), หน้า 117-119.

⁴⁸ จำนวนเงินที่ส่งกลับประเทศไทยโดยผ่านระบบธนาคารเท่านั้นที่สามารถตรวจสอบได้ ดูรายละเอียดจากข้อมูล กองวิชาการและวางแผน กรมแรงงาน พ.ศ. 2531-2533 และ "อิรัก - คูเวต ที่นั่นมีสงคราม", มติชนสุดสัปดาห์ 10 (12 สิงหาคม 2533), หน้า 61-62.

การแก้ปัญหาและการประสานประโยชน์ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นทหารที่มีประสบการณ์ทางการเมืองค่อนข้างสูง เป็นนักการทูตที่มีผลงานมาก่อนรู้จักการออมชอมและประสานประโยชน์ เช่น การดำเนินนโยบายลดความขัดแย้งในภูมิภาคอินโดจีนจากประโยค "เปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า" รัฐบาลพยายามอย่างยิ่งที่จะให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการเปิดประตูการค้ากับประเทศตะวันตก และกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน และการงานของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นั้นต้องประสานประโยชน์กับทุกฝ่าย ความรับผิดชอบต่อสังคมของนายกรัฐมนตรี ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนนั้นมีมากกว่าและมีความผูกพันและเข้าใจปัญหาได้ดีกว่านายกรัฐมนตรี ที่มาจากการเลือกตั้งจะสังเกตพบว่าการแก้ปัญหาของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ให้สัมภาษณ์พิเศษของบรรณาธิการนิตยสารพีเพิล เกี่ยวกับการทำงานดังนี้

นายกรัฐมนตรีต้องเป็นคนที่ทำให้เกิดความรอมชอมกันให้ได้ ต่อรองกันด้วยเหตุด้วยผลให้ได้ ในแต่ละพรรคให้เป็นไปตามแนวทางประชาธิปไตย ฟังเสียงข้างมาก ความหมายอันลึกซึ้งตรงเป้าของประชาธิปไตย คือ ความอดทนและเคารพต่อพรรคชนอื่นต่างไปจากคน^{๔๙}

ความขัดแย้งในปัญหาของภายในประเทศเช่นความขัดแย้งของพรรคการเมืองต่างๆ หรือความขัดแย้งในระหว่างคณะรัฐมนตรีด้วยกัน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดทนกับการแก้ปัญหาและยอมรับฟังความคิดเห็นจากหลาย ๆ ฝ่ายเสมอมาบางครั้งได้ใช้บาร์มีซึ่งเป็นคุณลักษณะส่วนตัวแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ เช่น กรณีความขัดแย้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายหลังจากการเปิดอภิปรายทั่วไปเมื่อวันที่ 19-20 กรกฎาคม 2532 กรณีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ ได้รับคะแนนความไว้วางใจต่ำด้วยคะแนน 186:89^{๕๐} ซึ่งได้คะแนนเสียงความไว้วางใจต่ำกว่าคนอื่นมาก ทำให้ นายชวน หลีกภัย

^{๔๙} เสถียร จันทิมาธร, "ชาติชาย ชุณหะวัณ จากเพลย์บอยสู่ทำเนียบ", มติชนสุดสัปดาห์ 10 (10 กันยายน 2532), หน้า 32.

^{๕๐} แม้การอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรเสร็จสิ้นแล้ว พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ ยังได้ชี้แจงข้อกล่าวหากรณีเรื่องปุย เรื่องปิดป่าทางสี่มวชนอีกหลายฉบับ ดูรายละเอียด พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ "บทความพิเศษเมื่อข้าพเจ้าถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจ", มติชนสุดสัปดาห์ 10 (1 ตุลาคม 2532), หน้า 22-23.

และ ดร.เจริญ คันธวงศ์ แห่งพรรคประชาธิปัตย์ ได้เปิดเผยว่ามีการเรียกร้องขอเงินค่า ยกมือให้ความสนับสนุนจนทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพรรคการเมืองที่ร่วมรัฐบาล คือ พรรคประชาธิปัตย์กับพรรคกิจสังคม^{๕๑} ซึ่งผู้ถูกกล่าวหาที่ตกเป็นจำเลย ๓ คน คือ นายพยุง ข้าของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคามพรรคกิจสังคม, นายสนิท จันทวงศ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีพรรคกิจสังคม และนายชาติ นิริยะกิจไพบูลย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี พรรคกิจสังคม กรณีข้อพิพาทนี้จะบานปลายขึ้นมาเพราะการเรียกร้องเงิน ถึงแม้จะมีการพิสูจน์ให้แน่ชัดลงไปว่าจริงหรือไม่นั้นก็ตาม แต่ทำให้ภาพพจน์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตกต่ำลงไปมากและทำให้เสถียรภาพของรัฐบาล สั่นคลอนลงไปด้วยเมื่อมีการสนับสนุนต้องพิสูจน์ว่าผู้ใดเป็นฝ่ายผิดกันแน่ในกรณีนี้ ก็ต้องมีการ แบ่งพรรคแบ่งพวกกันไปโดยอัตโนมัติเพื่อพิสูจน์ว่ามีการเรียกร้องเงินเพื่อแลกกับการสนับสนุน และเป็นการใช้สิทธิของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญโดยไม่รับผิดชอบ เป็นต้น กรณีความขัดแย้งเรื่องนี้พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ได้ใช้บารมีของตนให้คู่กรณีทั้งหมด และ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ หัวหน้าพรรคกิจสังคมได้เข้ามาเจรจาและตกลงจึงทำให้ความขัดแย้งได้ยุติลงไป^{๕๒}

การแก้ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำทางทหาร

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้นำที่มีความมั่นใจในตนเองสูงมาก จากประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมา พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า แวดล้อมด้วยทหารเติบโตมาในโรงเรียนทหาร พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จึงไม่มีความเกรงกลัวทหาร ความขัดแย้งที่เกิดจากฝ่ายทหาร พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไม่ได้ดำเนินการแก้ไขอย่างรีบด่วน เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่น

กรณีแรกเป็นการลาออกของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้ซึ่งเข้าไปร่วมรัฐบาลหลังจากที่ปลดเกษียณอายุราชการตัวเองก่อนกำหนด พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นบุคคลที่ตกเดือน

^{๕๑} "ขาดผลกรณี ชวน-เจริญ", มติชนสุดสัปดาห์ 10 (17 กันยายน 2532), หน้า 6-7.

^{๕๒} "P.M. Patches Up Coalition Rift", The Nations 14 (7 September 1989), p. 1.

ให้รัฐบาลแก้ปัญหาการคอร์รัปชันโดยเร่งด่วนโดย พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้กล่าวว่า "ทหารจะหนุนรัฐบาลเฉพาะเรื่องที่มีความถูกต้อง และมีความชอบธรรมเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนเท่านั้น" หมายถึงว่า หากปัญหาคอร์รัปชันรุนแรงจนกลายเป็นเงื่อนไขที่รัฐบาลไม่สามารถจัดการตามข้อเรียกร้องของฝ่ายทหารได้ฝ่ายทหารเองก็คงไม่สามารถที่จะนั่งดูตายอยู่ได้อีกต่อไปเพราะถือว่าได้ให้โอกาสรัฐบาลเต็มที่แล้ว^{๕๓} การลาออกของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นั้นเป็นสาเหตุหนึ่งที่คณะทหารไม่พอใจรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ โดยเฉพาะบุคคลที่ร่วมรัฐบาล คือ ร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง ซึ่งได้โต้ตอบ พลเอกชวลิตยงใจยุทธ"ให้สำรวจคดีตัวเองก่อนโดยเฉพาะกล่าวหาหาผิดหนึ่งถึง คุณหญิงพันธ์์ เครือ ยงใจยุทธว่าเป็นตุ๋นทองเคลื่อนที่" พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ จึงลาออกจากการร่วมรัฐบาล

ต่อมาความขัดแย้งของทหาร โดย พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ได้มีเรื่องขัดแย้งกับ ร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง เรื่องรถยนต์โมบาย^{๕๔} ซึ่งทหารกล่าวหาว่า ร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง มาสืบราชการลับของฝ่ายทหารและฝ่ายทหารยื่นคำขาดให้ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ปลดร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง ออกจากคณะรัฐมนตรี โดยการปรับปรุง คณะรัฐมนตรีใหม่ แต่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ไม่ได้ทำตามคำเรียกร้องของฝ่ายทหารแต่อย่างใด การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลยังมีชื่อของร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุงอยู่ในคณะรัฐมนตรี^{๕๕} ทำให้ฝ่ายทหารไม่พอใจรัฐบาลการแก้ปัญหาของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แข็งกร้าว ไม่มีการโอนอ่อนผ่อนตามคำเรียกร้องของทหารแสดงความเป็นผู้นำที่เด็ดขาด

การแก้ปัญหาของทหารลักษณะคล้อยอำนาจไม่สมคัลย์ ทหารส่วนหนึ่ง คือ พลเอก สุจินดา คราประยูร และพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ มีความหวั่นระแวงว่าอำนาจของตนจะถูกบั่นทอน คือ การแต่งตั้งให้ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการ

^{๕๓} "ปรับ ครม. เมื่อพญาจะเหยียบเมือง", สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 36 (31 ธันวาคม 2532 - 6 มกราคม 2533), หน้า 8-9.

^{๕๔} "ยึดรถโมบายรุกฆาต", ฐานเศรษฐกิจ 10 (12-18 พฤศจิกายน 2533), หน้า 22. และ "กรณีรถโมบายยูนิต", มติชนสุดสัปดาห์ 11 (11 พฤศจิกายน 2533), หน้า 15.

^{๕๕} "จับตาย ชาติชาย 2 เฉลิมยังอยู่แต่ทหารอัดอัด", หลักไท , (3-9 กันยายน 2533), หน้า 15-22.

กระทรวงกลาโหม ทำให้ พลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบก และพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด มีความหวาดระแวงการขึ้นมาดำรงตำแหน่งของ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก อาจจะทำให้ตนเองจะต้องถูกปลดลงจากตำแหน่ง จึงได้ชิงการทำให้รัฐประหาร พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก่อนที่จะมีเหตุการณ์นั้นจะมาถึง^{๕๕} ซึ่งจะสามารถอธิบายถึงระดับความเข้มข้นการแทรกแซงทางการเมืองได้ดังนี้

ระดับที่ 1 เป็นการใช้อิทธิพลต่อรัฐบาลพลเรือนตามปกติ โดยพยายามโน้มน้าวรัฐบาลให้คล้อยตามด้วยเหตุผลและอารมณ์ การกระทำในระดับนี้ว่าชอบด้วยกฎหมายและรัฐธรรมนูญและสอดคล้องกับโครงสร้างระบบการเมืองการปกครองที่ฝ่ายพลเรือนมีอำนาจสูงสุด

ระดับที่ 2 ใช้ความกดดัน หรือการขู่กรรโชก โดยมุ่งที่จะบีบบังคับรัฐบาลพลเรือนให้ปฏิบัติตามความต้องการของฝ่ายทหาร เช่น ขู่ว่าจะทำการบางอย่าง ทหารจะ "เอ็กเซอร์ไซส์" เป็นการตอบโต้ หากรัฐบาลไม่ทำตามความเรียกร้องต้องการของฝ่ายทหารการกดดันเช่นนี้มีหลายวิธี ตั้งแต่วิธีหิมน้ำหม่อมต่อการละเมิดรัฐธรรมนูญ จนถึงวิธีการที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญโดยชัดเจน เช่น ขู่ว่าจะโค่นล้มรัฐบาล หรือยื่นคำขาดให้ปรับคณะรัฐมนตรี เป็นต้น

ระดับที่ 3 ถึงขนาดปลดรัฐมนตรีหรือปลดรัฐบาลพลเรือน ออกจากตำแหน่งโดยใช้กำลังบังคับหรือข่มขู่ แล้วตั้งรัฐมนตรี หรือรัฐบาลพลเรือนที่โอนอ่อนผ่อนตามความต้องการของฝ่ายทหารเข้าดำรงตำแหน่งแทน

ระดับที่ 4 โค่นล้มรัฐบาลพลเรือนแล้วสถาปนาระบอบทหารขึ้นแทนที่ การแทรกแซงทางการเมืองระดับนี้ถือว่ารุนแรงที่สุด

ความเป็นผู้นำของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในการแก้ปัญหาสามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ใช้นโยบายเศรษฐกิจนำการเมืองแก้ปัญหาสงครามในภูมิภาคอินโดจีนในคำกล่าวที่ว่า "เปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า" การแก้ไขปัญหาระณีประนอมของนักการเมืองระหว่างพรรคเดียวกันต่างพรรคการเมือง และความขัดแย้งของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งกับทหาร ซึ่งอาจจะมาจากความเป็นผู้นำ ที่มีลัญชาติญาณทหารจึงไม่เกรงกลัวอิทธิพลทหารเลย แม้แต่น้อย กล่าวคือ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ในขณะที่กำลังจะเดินทางจากสนามบินดอนเมืองขึ้นเครื่องบินเพื่อเดินทางไปเข้าเฝ้า

^{๕๕} "ถ้าให้นายพลเอกอาทิตย์ นั่งกลาโหม อะไรจะเกิดขึ้น", หลักไท (1-6 มีนาคม 2434), หน้า 1.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ฯ ที่ตำหนักภูผงิ้วศรีราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่ มีสิ่งผิดปกติน่า
 สังเกต เช่น พล.อ.อ. เกษตร โรจนนิล ผู้บัญชาการทหารอากาศ ซึ่งเดินทางไปราชการ
 ต่างประเทศก็กลับมาส่ง พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ด้วยและมีการห้ามเจ้าหน้าที่รักษาความ
 ปลอดภัยขึ้นเครื่องบินแม้ว่า พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ซึ่งร่วมเดินทางไปด้วยแจ้งให้เปลี่ยน
 เครื่องบินในการเดินทางแต่ทาง พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไม่เชื่อเพราะไม่เกรงกลัวอิทธิ
 พลของผู้นำทางทหารแม้แต่ผู้น้อยจึงจึงได้ถูกคณะผู้นำทางทหารจับตัวไว้ในเครื่องบินขณะที่เครื่อง
 กำลังจะบินขึ้นสู่ท้องฟ้า และได้ถูกคณะผู้นำทางทหารยึดอำนาจปกครองประเทศแบบฉับพลัน

ความล้มเหลวในการพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย

ความเป็นผู้นำของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ต้องประสบความล้มเหลวเนื่องมา
 จากความขัดแย้งกับฝ่ายทหารโดยเฉพาะกองทัพบก

ในการปกครองทางการเมืองของประเทศไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง
 เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 จนถึง 23 กุมภาพันธ์ 2534 รวมเวลา 59 ปี ปรากฏว่าการ
 เมืองของไทยต้องประสบกับความล้มเหลวมาโดยตลอดเนื่องจากในช่วง 59 ปีที่ผ่านมา มี
 การรับประหารเกิดขึ้นถึง 19 ครั้ง ดูตารางที่ 6

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 : แสดงถึงการใช้อำนาจทหารเข้าโค่นล้มรัฐบาลรวมทั้งวิธีการที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ
ระหว่าง พ.ศ. 2475-2529

ที่	รัฐประหารหรือกบฏ	หัวหน้า	วัน เดือน ปี	ผล
1	รัฐประหารเงียบ	พระยามโนฯ	1 เมษายน 76	สำเร็จ
2	รัฐประหาร 2476	พระยาพหลฯ	20 มิถุนายน 76	สำเร็จ
3	กบฏวระเดช	พระองค์เจ้าวระเดช	10 ตุลาคม 76	ไม่สำเร็จ
4	รัฐประหาร 2490	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	8 พฤศจิกายน 90	สำเร็จ
5	รัฐประหารเงียบ (เจ้านายควงให้ออกจากตำแหน่งนายก)	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	6 เมษายน 91	สำเร็จ
6	กบฏเสนาธิการ	กลุ่มนายทหารเสนาธิการ	1 ตุลาคม 91	ไม่สำเร็จ
7	กบฏวังหลวง	นายปรีดี พนมยงค์	26 กุมภาพันธ์ 92	ไม่สำเร็จ
8	กบฏแมนฮัตตัน	พลตรีทหาร ข้าบริหาร	29 มิถุนายน 94	ไม่สำเร็จ
9	รัฐประหารเงียบ	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	29 พฤศจิกายน 94	สำเร็จ
10	รัฐประหาร 2500	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	16 กันยายน 00	สำเร็จ
11	รัฐประหาร 2501	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	20 ตุลาคม 01	สำเร็จ
12	รัฐประหาร 2514	จอมพลถนอม กิตติขจร	17 พฤศจิกายน 14	สำเร็จ
13	รัฐประหาร 2519	พลเรือเอกสงัด ชลออยู่	6 ตุลาคม 19	สำเร็จ
14	กบฏ 26 มีนาคม	พลเอกฉลาด หิรัญศิริ	26 มีนาคม 20	ไม่สำเร็จ
15	รัฐประหาร 2520	พลเรือเอกสงัด ชลออยู่	20 ตุลาคม 20	สำเร็จ
16	กบฏ 1 เมษายน	พลเอกสฤษดิ์ จิตปฏิมา	1 เมษายน 24	ไม่สำเร็จ
17	กบฏ 9 กันยายน	พลเอกเสริม ณ นคร	9 กันยายน 28	ไม่สำเร็จ
18	รัฐประหาร	พลเอกสุนทร คงสมพงษ์	23 กุมภาพันธ์ 34	สำเร็จ

ที่มา : Niyom Rathamarit, "Military Governments in Thailand" (Ph.D. dissertation, University of Pittsburgh, 1984), p.282.

ความเป็นผู้นำของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ต้องสิ้นสุดลง เนื่องมาจากคณะทหารซึ่งนำโดยพลเอกสุนทร คงสมพงษ์และพลเอกสุจินดา คราประยูร และคณะได้ทำการยึดอำนาจจากพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็หมดจากความเป็นผู้นำในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย ซึ่งคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้กล่าวอ้างเหตุผลในการยึดอำนาจครั้งนี้ดังนี้

ประการแรก พฤติการณ์ฉ้อราษฎร์บังหลวงของคณะผู้บริหารประเทศ โดยการฉวยโอกาสใช้อำนาจหน้าที่การทำงานทำการแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง และพรรคพวกอย่างรุนแรง

ประการที่สอง ข้าราชการเมืองได้ใช้อำนาจหน้าที่กดขี่ข่มเหง ข้าราชการประจำที่มีความซื่อสัตย์สุจริต

ประการที่สาม รัฐบาลเป็นเผด็จการทางรัฐสภา นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาล ได้ร่วมมือกับพรรคร่วมรัฐบาล รวมทั้งที่ปรึกษายานพิษณุโลก ได้ใช้อุบายอันแยบยลทางการเมืองสร้างภาพลวงตาประชาชนว่าเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแล้วหาผลประโยชน์มหาศาล ไม่มีบุคคลใดสามารถต่อต้านหรือทัดทานได้

ประการที่สี่ มีการทำลายสถาบันทหาร อันเป็นสถาบันหลักของชาติ โดยให้ความพยายามบีบบังคับทำลายเอกภาพ ความรัก ความสามัคคี ภายในกองทัพอย่างต่อเนื่อง

ประการที่ห้า การบิดเบือนคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ เมื่อปี พ.ศ. 2525 โดย พลตรี มนูญ รูปขจร และพรรคพวกได้บังอาจวางแผนทำลายล้างราชวงศ์จักรี เพื่อล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไปสู่แบบที่ตนเองและคณะกำหนดไว้ พลตรี มนูญ รูปขจร และพรรคพวก 43 คน ถูกจับกุมได้ในที่สุด แต่ก็ได้รับการช่วยเหลือจากนักการเมืองและพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ยังให้ได้รับการเติบโตในอาชีพราชการทหาร จนเป็นนายทหารชั้นนายพลโดยรวดเร็ว ทั้งที่กระทำความผิดฐานลอบสังหารบุคคลสำคัญโดยเฉพาะคดีสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ไม่ดำเนินการกลับ พยายามเบี่ยงเบนความจริงและโยนความผิดไปให้ผู้อื่น

เพื่อเป็นการตอกย้ำเจตนารมณ์ที่จะขจัดความเลวร้าย และการฉ้อราษฎร์บังหลวงของคณะรัฐมนตรีดังกล่าว คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ จึงได้มีประกาศ ฉบับที่ 26

แต่งตั้ง คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินของคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงพฤติกรรมของคณะรัฐมนตรีที่มีความร้ายววยโดยผิดปกติ ไม่มีที่มา เชื่อว่าได้จากการดำรงตำแหน่งทางการเมืองในการบริหารประเทศ

ตั้งแต่สมัยรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เมื่อพ.ศ. 2523 จนถึงสมัยรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นเวลานาน 10 ปี มีผู้มุงยึดอำนาจ 2 ครั้งแต่ล้มเหลวจนเข้าใจกันว่าประชาธิปไตยของไทยจะพัฒนาไปเรื่อยๆ ผู้นำทางทหารจึงได้ลงเล่นการเมือง แต่เพราะความไม่แน่ใจในความไม่มั่นคงของสถานภาพของผู้นำทหาร จึงหันมายึดอำนาจใหม่ในชั้นแรกประชาชนก็เห็นด้วยแต่ต่อมาก็ได้รับการต่อต้านจากประชาชน และเข้าขัดขวางอย่างหนักทำให้อยู่ในอำนาจได้ไม่นาน

สรุป การดำเนินบทบาททางการเมืองของ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ จากการศึกษพบว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศตามที่ให้สัญญาไว้กับประชาชนในการหาเสียงก่อนการเลือกตั้ง ในทันทีที่ได้รับ พระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2531 จะเห็นได้จากการเริ่มพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในภูมิภาคกลุ่มประเทศอินโดจีน และแนวนโยบายที่จะเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า โดยได้จัดสรรงบประมาณปี พ.ศ. 2532-2533 ไว้เพื่อรองรับการเจริญทางเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ในปีงบประมาณ 2532 จำนวน 4,383.7 ล้านบาทและปีงบประมาณ 2533 เพิ่มขึ้นเป็น 8,584.9 ล้านบาท อีกทั้งยังจัดโครงการสาธารณูปโภคของรัฐวิสาหกิจไว้อีกด้วย เช่น การรถไฟแห่งประเทศไทย , การปิโตรเลียม , การท่องเที่ยว , องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย เป็นต้น จากการดำเนินบทบาทความเป็นผู้นำทางการเมืองของพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ นี้ได้ศึกษาพบว่ามีผลงานที่เห็นเป็นรูปธรรมมีมากมาย เช่น ผลงานทางด้านกฎหมาย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ใช้ความเป็นผู้นำผ่านกฎหมายที่สำคัญซึ่ง ได้ผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภา ในปี พ.ศ. 2531 มีร่างพระราชบัญญัติผ่านความเห็นชอบจำนวน 39 ฉบับ ในปี พ.ศ. 2532 มีร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านความเห็นชอบจำนวน 18 ฉบับที่สำคัญก็ คือ การแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ในประเด็นที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา และการยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 42 การให้สิทธิเสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ สามารถแก้ไขได้สำเร็จในรัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นี้

ผลงานในสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นการพัฒนาระบบประชาธิปไตยก็คือการให้ฝ่ายค้านได้ทำหน้าที่ได้อย่างอิสระในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และได้เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีบางท่าน ซึ่งพลเอกชาติชาย ท่านเปิดให้มีการอภิปรายได้อย่างเต็มที่ และให้มีการถ่ายทอดสดทางวิทยุและโทรทัศน์เพื่อให้ประชาชนได้ทราบการทำงานของรัฐบาลและฝ่ายค้านซึ่งเป็นผลให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งไม่เคยมีมาก่อนในรัฐบาลก่อนหน้านี้

นอกจากนี้ยังใช้นโยบายต่างประเทศ อาศัยการที่เคยเป็นนักการทูตมาก่อนดำเนินการความสัมพันธ์อันดีต่อกันในประเทศเพื่อนบ้านของไทยในภูมิภาคอินโดจีน และยังได้ขยายการค้าไปในตัวด้วย ซึ่งทำให้การค้าระหว่างประเทศกลุ่มนี้มีการขยายตัวอย่างมาก ทำให้เศรษฐกิจของไทยสูงสุดถึงร้อยละ 11-12 ในปี พ.ศ. 2532-2533 ซึ่งไม่เคยมีมาก่อนในรอบ 20 ปี จากนโยบายการเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้านี้ รัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีความโดดเด่นมาก ได้รับความร่วมมือจากประเทศอาเซียน ทั้งยังเป็นที่ยึดถือของชาวต่างประเทศ และได้มีนักลงทุนชาวต่างประเทศเดินทางมาทำการค้า และมาลงทุนในประเทศไทยเป็นอย่างมากโดยเฉพาะโครงการ อีสเทิร์นซีบอร์ด และโครงการเชาน์เทิร์นซีบอร์ด การที่ต้องขยายพัฒนาทางเศรษฐกิจเพื่อนำประเทศไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรม จึงทำให้ต้องมีโครงการมากมาย ประกอบกับคณะรัฐมนตรีของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นี้ส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจ ซึ่งใช้เงินหาเสียงเข้ามาจึงต้องมีการถอนทุนกัน ทำให้เกิดการคอร์รัปชันกันมากถึงร้อยละ 90 ซึ่งต่อมาได้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทหารอ้างเป็นเหตุผลในการทำรัฐประหาร และจุดอ่อนที่สำคัญอีกอันหนึ่งก็นำไปสู่การถูกรัฐประหารก็คือ การที่ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้ลาออกจากราชการและได้มาร่วมรัฐบาล มีหน้าที่รับผิดชอบงานปราบปรามผู้ประพฤติมิชอบในวงราชการ(ปปป.) และได้สอบสวนองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย กรณีขอกสัญญา กับบริษัท ติ๊ดดีทกฯ เป็นเหตุให้ทางราชการเสียผลประโยชน์ไปจำนวนมหาศาล ซึ่ง ร.ต.อ.เฉลิม รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งมีหน้าที่ดูแล องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยได้ออกมาโต้ตอบโดยให้พลเอกชวลิต สำนวนตัวเองก่อนและระบุว่า คุณหญิงพันธ์เครือ ยงใจยุทธเป็นต้นตอเคลื่อนที่จน พลเอกชวลิต ต้องลาออกจากการร่วมรัฐบาลมาตั้งพรรคการเมืองการซึ่งก็เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้นำทางทหารไม่พอใจ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง อีกกรณีคือการที่ทางทหารได้ตรวจพบใช้รถโมบายยนต์ของ องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยจอดข่มอยู่ที่หนองแขม ซึ่งก็ทำให้ทหารเพิ่มความไม่พอใจ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง มากยิ่งขึ้น

ถึงขนาดยื่นคำขาดกับรัฐบาลให้ปลด ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง ออกจากการร่วมรัฐบาล ซึ่ง พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ไม่ได้สนองตอบเนื่องจากการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 1 ก็ยังมี ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง ร่วมรัฐบาลอยู่เช่นเดิม จึงทำให้ฝ่ายทหาร ไม่พอใจจนวันที่ สำคัญ คือ การที่พลเอกชาติชาย พยายามจะเปลี่ยนหัวอำนาจในกองทัพใหม่โดยยกตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกลาโหม ให้พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก และเตรียมตัวเดินทางไปเข้าพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่เพื่อลงปรามภิไธยในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ซึ่งผู้นำทางทหารเกรง กลัวว่าจะต้องถูกโยกย้ายและหมดอำนาจจึงได้ชิงทำรัฐประหารก่อน.

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย